

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ, ΤΩΝΙΑ ΛΟΪΖΟΥ, Κ. ΧΡΥΣΑΝ-
ΘΗΣ, ΚΥΡ. ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ, ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ, Γ.
ΠΕΤΟΥΣΗΣ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΜΑΝ
ΜΟΗΑΝ ΣΙΝΓΗ, ΘΑΝ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΦΡ.
ΒΡΑΧΑΣ, ΣΙΜΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

356-358

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Γιὰ τούς Συνδρομητάς Ἑλλάδας:
Παρακαλῶ νά πληρώνεται ἡ συνδρομή στήν ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμοῦ 080/51260530
σὸ ὄνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αἰτιολογία: Συνδρομή περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔτος ...
καὶ νά μᾶς στέλλεται ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὰ βιβλία μας.

Ἐτήσια συνδρομή	Κε4.00
Ἐτήσια συνδρομή διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	Κε5.00
Ἐτήσια συνδρομή Ἑλλάδος	\$20 (δολλάρια)
Ἐτήσια συνδρομή ἔξωτερικοῦ	\$20 (δολλάρια)
Τιμὴ τεύχους	Κε1.00

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τάκης Φυλακτοῦ: Τρία ποιήματα	179
Τώνια Λοῖζου: Δυὸ ποιήματα	182
Κύπρος Χρυσάνθης: Ποιητικὰ κολλὰς	183
Κώστας Μιχαηλίδης: Ἀποχαιρετισμός	185
Κύπρος Χρυσάνθης: Τὰ μοιραῖα γενέθλια	186
Κυριάκος Χατζηγιάννου: Στὸν ποιητὴ Κ. Χρυσάνθη	193
Ἰακ. Κυθρεώτης: Ὁ Μᾶης	194
Γιώργος Πετούσης: Ἑλενας Βαρλαάμ «Ἄννα Δούκα»	195
Νίκη Λαδάκη - Φιλίππου: Ὁ ποιητὴς MAN MOHAN SINGH	200
MAN MOHAN SINGH (μετ. Νίκη Φιλίππου). Ποιήματα	201
Κύπρος Χρυσάνθης: Στὸν Νίκο Παναγιώτου	206

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ — Κ. Χρυσάνθη: «Μαρία Π. Ἰωάννου καὶ Ἀθηνά Ταρσοῦλη» — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Θαν. Παπαθανασόπουλου: «Ρ.Σ. Ἴελοι (μετ. Εὐ. Μόσχου). Ἡ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ — Φρ. Βράχα: «Κ. Χρυσάνθη: Τὰ τραγούδια τῆς Τριανταφυλλένης — Κ. Χρυσάνθη: «Κ. Προουπὴ: Ἕλληνες ποιητὲς καὶ πεζογράφοι», Γ. Κατσούρη: «Στυλιανοῦ Ἀνάβασις», «Μαίρης Σταύρου: «Οἱ ὑπέροχοι ἄλλοι», Στ. Φωτίου: «Ἀλλοτριώση καὶ αὐτογνωσία» — ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ — Σίμου Λαζάρου: «Κ. Χρυσάνθη: Τὸ κόκκινο δωμάτιο» — Ἰακ. Κυθρεώτη: «Κ. Μητσάκη: Ὁ ποιητὴς Κ. Χρυσάνθη» — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Λ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1990

ΑΡ. 356-358

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΝ

Καλημέρα άνθρωποι
Οπου κι' όποιοι και νάστε
Σας χαιρετώ
Και τραγουδώ και κλαίω
Κι' αγαπώ

Απ' αυτή την μικρή
Κοκκίδα του χώρου
Που λέγεται Πατρίδα

Σας χαιρετώ
Σας καλημερίζω άνθρωποι
Εσύ, εγώ οι άλλοι, όλοι
Μαζύ και χώρια
Χώρια και μαζύ
Στην ίδια πορεία
Στην ίδια Μοίρα

Διερωτώμαι όμως
Γιατί τόση φρίκη
Κι' απονιά;
Τόση μοναξιά και θλίψη;
Τόση αγωνία και μίσση και φονικά;
Γιατί;

Ενώ θα μπορούσαμε
 Αν εσύ, οι άλλοι, όλοι
 Να πορευτούμε μαζί
 Σε αδελφική πορεία
 Αν σπάζαμε τα δεσμά μας
 Αν σκορπούσαμε την άχρηστη τέφρα των αιώνων
 Αν σβήναμε τα σύνορα
 Αν ρίχναμε τα σύμβολα και τα λάβαρα
 Και ότι μας χωρίζει

Κι' αν δίναμε τα χέρια
 Χωρίς έπαρση, χωρίς κρυψίνοια
 Αν δίναμε τα χέρια με αγάπη
 Εσύ, εγώ οι άλλοι, όλοι
 Αν...
 Θα γινόμαστε ένα με τους ουρανούς

ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΟΣ

Εγκλωβισμένος εδώ
 Σ' αυτό το σώμα
 Δεν μπορώ να πετάξω
 Δεν μπορώ να περάσω
 Την άκρη των ορίζοντων

Μέσα μου ένας απέραντος κόσμος
 Αναδεύει, ένας κόσμος
 Που δεν μ' άφησαν να γνωρίσω
 Γιατί με γέμισαν μ' άχρηστες γνώσεις
 Κι' ένα φορτίο χιλιόχρονων κι' απατηλών αναμνήσεων

Εγκλωβισμένος εδώ,
 Τραγουδώ και κλαίω
 Τραγουδώ για ότι ωραίο έχω αγγίξει
 Κλαίω για τα λάθη που έχω κάνει
 Για όσα δεν είδα
 Για όσα δεν έκανα και έπρεπε να κάνω

Ανάμεσα σε σπασμένα είδωλα
Σ' ένα κόσμο άκαρδο, αμείλικτο, αποτρόπαιο
Και κάποτε τόσο ωραίο
Ψάχνω
Για να βρω ένα βωμό
Ν' αποθέσω ένα μπουκέτο λουλούδια
Στην αγάπη

ΣΕ ΜΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Μου χαμογελάς
Μα δεν μου μιλάς
Αγαπημένη της ψυχής μου
Φως μου

Κι' είσαι συ εκεί
Στην υπερχόσμια
Μουσική
Στο φως
Ενός θεσπέσιου κόσμου

Κι' είμαι 'γω εδώ
Να κλαίω και να τραγουδώ
Κλειστός στη φυλακή
Του σώματός μου

ΤΑΚΗΣ Γ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΤΙΤΛΟ

Τίποτε δεν μπορούσε να συγκρατήσει τη στιγμή
Ο χρόνος μιλούσε και έτρεχε ασυγκράτητος,
«χάνεται» φώναξα.
Μια πηγαία αλήθεια βγήκε από μέσα μου,
Φώναξα ξανά «Έζησες, έφαγες ή πέθανες
κρυμμένος»;

ΣΤΗ ΜΑΡΜΑΡΙΝΗ ΠΛΑΚΑ

Η χαραγμένη αλήθεια στη μαρμάρινη πλάκα
έσπασε στα δυο, κι η πραγματική απελπισία
του πόνου γράφτηκε ξαφνικά στην πίσω πλευρά,
έτοιμη να δώσει το παρόν της.
Ξαφνικά η νεράιδα του όμορφου παραμυθιού
ζωήρεψε, κι άπλωσε τα μαγικά της χέρια για να τους
σώσει. Αυτοί μεταμορφωμένοι σε μικρά παιδιά με
παιδικό μυαλό κάθησαν να ακούσουν το άσχημο
παραμύθι του πόνου και να μάθουν το μάθημά τους.

ΤΩΝΙΑ ΛΟΪΖΟΥ

ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΚΟΛΛΑΖ
ΑΠΟ ΤΙΣ «62 ΦΩΝΕΣ»

Του Τάσου Κόρφη 1990

1

Μές στην άκореστη τῶν ἤχων λάμψη,
ψάχνοντας γιά τίτλους μυστικούς
καί μιὰ ζωὴ φτιαγμένη γιά ἐξαισίες αἰσθήσεις,
έτοίμαζα τίς ἀρτηρίες τοῦ μέλλοντός μου.
ᾠσπου ἔγινα ρολοῖ τοῦ δρόμου
καί μέ φωτογραφίζουν οἱ ἄλλοι.

2

Τὰ σπίτια μας δέν ἔχουν πιά ἔξοδο.
Νυχτώνεις μόνος.
Πιάνεις τὴ λέξη καί σέ κόβει
στό βουλιαγμένο σου παράθυρο.
Καί στό λεπτό καθρέπτη ἀντιφεγγίζουν
μάτια πού γίγηκαν σταγόνες ἥπιο μέλι.

3

Μὴ μέ κεντᾶς, ἐσὺ ἀνεκπλήρωτο.
Πέθανε ὁ ἔφηβος
ὄνειροπολώντας δόξα ποιητῆ.
Ἡ Κυριακὴ θὰ βουλιάξει σέ θροῖσματα ἀναμνήσεως
καί θὰ μέ καθαγιάσει τὴ νύχτα
σέ χωματόδρομους νοσταλγίας.

4

Πλήρης ἀγίων ὁ οὐρανός.
Ἄδεια περνοῦν λεωφορεῖα.
Καιρὸς ἀβάσταχτος.
Στὶς θύρες ἄλλων κόσμων
θὰ ἐναποθέσω τὸ ἄνθος μου
χωρὶς περιγράμματα.

5

Ἀλλάζει ἐντός μας χρώματα,
 ἓνα κειμήλιο μνήμες,
 τὸ δειλινό.

Ἀπέριψα τὰ ψήγματα χρυσοῦ
 γιὰ λίγους στίχους.
 Καὶ τὸ μνημεῖο τῆς νύχτας
 φυλλομετρῶ στὸ ἡμερολόγιό μου
 μιὰν ἄσπρη λεπτομέρεια.

6

Ὅταν συνθέτονται τὰ χρώματα σὲ μουσικὴ
 συλλειτουργῶ κι ἀποκρυπτογραφῶ
 τὰ πεπτακὸτα φύλλα
 κι ἡ ἔλξη τῆς ἀποδημίας ψηλαφίζει
 πανάρχαιες περιπέτειες τῶν ματιῶν μου.
 Ὁ πόνος ξεκινάει ἀπὸ τ' ἀπογεύματα.

7

Ὁ νυσταγμένος χρόνος
 χτενίζει τὰ μαλλιά
 στ' ὄνομα «ὕπνος».
 Θερμὸ δακτυλίδι.
 Κοιμήσου κρύσταλλο τῶν οὐρανῶν
 φεγγάρι στὰ φιλιὰ τῶν ἐλαφιῶν.
 Παραμονεύει ὁ θάνατος.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἡ ἀπόσταση
δείχνει πὼς ὄλα γυρίζουν πρὸς τὰ μέσα
ὄπως τὸ ἀγκίστρι πού πληγώνει.

Κι ἅπ' ὄσα ἐγγίζουμε
δὲν μένει παρὰ ἡ αἰχμή.

Σὰν μιὰ καμπύλη οὐρανοῦ πού πάει
ν' ἀγκαλιάσει ὁ,τι ξεμάκρυνε
κι ὄλος ὁ ἄνθρωπος
γίνεται ἓνα κομμάτι οὐρανόσ
μιὰ ἐκμηδένιση μὲς τὸ γαλάζιο.

Ἡ σὰν μιὰ συνηθισμένη συνοδεία
πού προχωρεῖ σ' ἓνα δρόμο δίχως τέλος
ἀνάμεσα στὸ πλῆθος
σὲ μιὰ μεγάλη λεωφόρο,
ἓνα βράδυ
τὴν ὥρα πού πέφτει ἡ νύχτα
καὶ τὰ πρόσωπα συναντῶνται τυχαῖα
μέσα σ' ἓνα βουητὸ πού χάνεται.

Σχήματα ἀνθρώπων, φωνὲς ἀκατονόμαστες
ἀπὸ γλῶσσες, πού περνοῦν ἀπαρατήρητες
πολιορκώντας τὴ λέξη
πού μόλις εἶπαμε χθὲς
στὴν τελευταία μας συνάντηση

καὶ δὲν πρόλαβε νὰ γίνει αὐτὸ πού θέλαμε
ὄπως ἡ σκιά ἐνὸς ἀγγέλου πού ἔπεσε
σ' ἓνα στενὸ τῆς Λευκωσίας
ἀνάμεσά μας
σκίζοντας τὴ λέξη μας στὰ δυό.

Ἐνας στρατὸς ἀπὸ μνήμες μᾶς κυνήγησε.
Ἀνέβηκε στὸ Τρόδος, χύθηκε στὶς ἀκροποταμιὲς
κι ὕστερα ἐγινε ἓνα δίλημμα
πὲρ' ἅπ' τὰ σύνορα, πού κάποτε μᾶς καλωσόριζαν
στιγμὴ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ πού χάινει τώρα
στὴν ἀπώτατη ἀκρῆ
σὰν ραγισμένη στήλη πού ἔμεινε
κοιτάζοντας τὸ πέλαγος.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΜΟΙΡΑΙΑ ΓΕΝΕΘΛΙΑ

(Διήγημα)

Ήταν για μένα μιὰ ἐκπληξη. Ὁμολογῶ πῶς συγκινήθηκα ἕως στὰ τρῖσβαθά μου. Βγήκαμε ἀπὸ τὸ χειρουργεῖο κατάκοποι. Κάποια μισοχαμόγελα καὶ νεύματα μοῦ προκάλεσαν μιὰν ἀπορία. Ἄλλὰ ἡ κούραση δὲν με ἄφησε νὰ συλλογιστῶ περισσότερο.

— Νὰ τὰ ἑκατοστήσεις, μοῦ λέει ὁ καθηγητής.

— Εὐχαριστῶ, ἀπάντησα. Ἄλλὰ γιατί;

— Μᾶς κάνεις τὴν πάπια! ἐπεμβαίνει ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς βοηθοὺς.

— Δὲν καταλαβαίνω, σᾶς ὀρκίζομαι, ἀπαντῶ με ἀμηχανία.

— Τὰ γενέθλιά σου, νεαρέ μου, ἐπεμβαίνει σοβαρὸς ὁ καθηγητής.

Ἄνοίγει ἡ μεσόθυρα. Καὶ στὸν προθάλαμο, ἀπάνω σ' ἓνα ἄσπρο τραπεζάκι με τροχούς, μιὰ τούρτα με τρία ἄσπρα κεριά ἀναμένα, χαμογελοῦσε. Δίπλα ἡ νεαρή βοηθὸς με τὸ ξανθὸ κεφάλι καὶ τὰ μεγάλα πράσινα μάτια ἔλαμπε πραγματικά.

— Ἄ! δύο Ὀκτωβρίου, εἶπα μηχανικά.

Ὅλοι εὐχηθήκανε. Τὰ δάκρυά μου ἦταν ἔτοιμα νὰ κυλήσουν στὰ μάγουλά μου.

— Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους. Κύριε καθηγητά... συνάδελφοι.. ἀδελφές μου... νεαρή βοηθός...

— Σβῆστε τὰ κεράκια, μοῦ λέει ἡ νεαρή.

Φύσηξα καὶ τὰ ἔσβησα. Προφανῶς πολὺ συγκινημένος. Οἱ γύρω μου καταδεκτικοί, φιλικοί.

— Κόψε την τούρτα, κοπελλίτσα μου, τῆς λέγω.

— Ἐσεῖς, κύριε συνάδελφε, τὸ πρῶτο, μοῦ ἀπαντᾷ.

— Σταυρωτά; μουρμουρίζω.

— Ὅπως ἐπιθυμεῖτε.

Ἐπάκουσα. Κι ὕστερα ἡ νεαρή βοηθός, ἡ Ἀνθούλα — ὄνομα καὶ πρᾶμμα — διένειμε σέ πιατάκια τὰ κομματάκια τῆς τούρτας. Ὁ καθηγητής χαμογέλασε καὶ δέχτηκε κατ' ἐξαίρεσιν ἓνα μικρὸ κομματάκι. Ἄρχισε ὁ σακχαρώδης διαβήτης νὰ χτυπᾷ τὴ ξώπορτά του, ὅπως συνήθιζε νὰ δικαιολογεῖται.

Δὲν ξέρω πῶς, ὅταν πῆρα ἀπὸ τοὺς τελευταίους τὸ δικό μου μερίδιο ἀπὸ τὴν Ἀνθούλα τὴ ρώτησα γιατί χρησιμοποίησε ἄσπρα κεριά.

— Γιατί εἴσαστε ἀνύπαντρος, μοῦ ἀπαντᾷ κλείνοντας ναζιάρικα τὰ μάτια τῆς.

— Μπα! και δὲν τὸ σκέφτηκα, ἀπάντησα. Παρ' ὀλίγο θὰ ἔδινα τὴν ἐξήγηση «παρθένος». Εὐτυχῶς δάγκωσα τὰ χεῖλη μου.

Σὲ λίγο ἔπαιρνα τὸ αὐτοκίνητό μου γιὰ τὸ σπουδαστήριό μου ὅπως χαρ-
κτῆριζα ἓνα δυάρι μου ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἀπογευματινὸ ἰατρεῖο μου. Ἀκριβῶς
δίπλα, δίδυμο πραγματικά, τὸ δυάρι τῆς Φοίβης, ὅπου ζοῦσα τὸν εὐτυχισμένο
ἔρωτικό δεσμό μας, κάπου ἓνα χρόνο.

Πῶς δημιουργήθηκε αὐτὸς ὁ δεσμός, συχνὰ τὸ συζητῶ μὲ τὸν ἑαυτό μου
στὶς ξεχωριστὲς ὥρες τῶν ρεμβασμῶν, ὅταν μόνος συλλογίζομαι τὸ
ἡμερολόγιο τῆς ζωῆς μου. Ἦρθε ἀπὸ τὴν Κύπρο, νεαρή νὰ σπουδάσει βιολο-
γία. Μῆτε πού τὴν πρόσεξα. Μιὰ μέρα χτυπᾶ τὸ κουδούνι τοῦ ἰατρείου μου.
Ἡ κυρία Στεφάνου, ἡ γραμματικός μου, ἄνοιξε κάπως ἐνοχλημένη ἀπὸ τὸ
συνεχῆς κουδούνισμα. Ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου ἀκούω τὸ διάλογο.

— Εἶναι μέσα ὁ γιατρός; Ζαλίζεται ἡ φιλενάδα μου. Ἀπὸ τὴν Κύπρο
εἴμαστε κι οἱ δυό. Ὅλα γύρω της γυρίζουν σὰν τρελλά, λέει.

Πετάχτηκα ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο. Ἐμπασα στὸ ἰατρεῖο τὶς δυὸ συμπατριώ-
τισσές μου. Ἐξέτασα τὴν ἄρρωστη. Δὲν ἔβλεπα τίποτε τὸ ἀνησυχητικό. Λιγάκι
πεσμένη ἡ πίεση τοῦ αἵματός της καὶ λίγες ἔκτακτες συστολές. Τοὺς ἔδωσα
θάρρος καὶ τοὺς ὑποσχέθηκα πὼς θὰ φροντίσω γιὰ εἰδικὲς ἐξετάσεις. Τὶς συ-
νόδευσα στὸν ἀπάνω ὄροφο.

— Γείτονες; ρωτῶ.

— Τὸ δικό μου διαμέρισμα, λέγει ἡ Φοίβη.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχή. Πῶς προχωρήσανε τὰ πράγματα ὥστε νὰ ἀναπτυχθεῖ
ἓνα αἶσθημα ὑπολογίσιμο μεταξὺ μας, δὲν βλέπω τίποτε τὸ ἀσυνήθιστο.
Εἴκοσι χρόνων ἐκείνη, τριάντα χρόνων ἐγώ. Ἡλικίες μεταξὺ τρέλλας καὶ σο-
βαροῦ.

Μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ ἐπιστροφή στὸ πρόσφατο παρελθόν μου ἔφτασα στὴν
πολυκατοικία. Ἡ κυκλοφορία ἦταν μᾶλλον ἀραιή αὐτὴ τὴν ὥρα. Ἀνέβηκα
κάπως νωχελικά. Χτυπῶ τὴν πόρτα τῆς Φοίβης. Καμμιά ἀπάντηση. Παραξε-
νεύτηκα. Θᾶπρεπε νὰ ἦταν στὸ διαμέρισμα καὶ νὰ ἐτοίμαζε τὸ μεσημεριάτικο
φαγητό. Εἶχε τὴν μανία στὴ μαγειρική καὶ στὴν τάξη, πού ὁμολογῶ παραξε-
νεύτηκα. Ἀνοιξα μὲ τὸ κλειδί (εἶχαμε καὶ οἱ δυὸ διπλὰ κλειδιά τῶν διαμερι-
σμάτων μας). Φώναξα. Καμμιά ἀπάντηση. Ἐρημιά. Στὴν κουζίνα καμμιά μυ-
ρωδιά. Σημείωση πουθενά.

Ὑποψιάστηκα πὼς, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν γενεθλίων μου θὰ ἀγόραζε κάτι
ἐκτακτο, καὶ ἐνῶ θὰ τρώγαμε, θὰ χτυποῦσε ἡ πόρτα κι ἓνας νεαρὸς θὰ μᾶς πα-
ρέδιδε μιὰ τούρτα καὶ τρία κόκκινα κεριά (κόκκινα ἐδῶ δηλωτικὰ τοῦ ἔρωτά
μας). Ὅμως τὸ τραπέζι δὲν ἦταν στρωμένο. Κοιτάζω τὸ ρολοῖ. Περίπου πλη-
σίαζε ἡ ὥρα πού θὰ πήγαινε ἐργαστήρια. Ἀργησα κι ἀναγκάστηκε νὰ πάει στὸ

μάθημα. Ἄλλὰ πού δὲν μοῦ ἔχει τίποτε ἔτοιμο γιὰ μεσημεριάτικο; Δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ μιὰ ἐξήγηση σὲ ὄλα αὐτά.

Ἐκεῖ πού ἐτοιμαζόμουν νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ διαμέρισμα, κτυπᾶ τὸ τηλέφωνο.

«Αὐτὴ θάναι γιὰ δικαιολογίες», σκέφτομαι.

— Ἐμπρός... Ἐσύ, μάνα; φωνάζω μὲ ἐκπληξη. Ποῦ... μὲ βρῆκες, ρωτῶ.

— Ἡ ἀδερφή σου μοῦ εἶπε πὼς ἂν δὲν ἀπαντᾷ τὸ ἱατροεῖο σου νὰ σὲ πάρω σ' αὐτὸ τὸν ἀριθμὸ... τὸν ἀριθμὸ τῆς Φοίβης.

— Πολὺ καλὰ ἔκανες, μάνα.

— Λοιπόν, τίς εὐχές μου γιὰ τὰ γενέθλιά σου. Νὰ τὰ ἑκατοστήσεις, ἀγάπη μου. Τὸ ἴδιο σοῦ εὐχεται καὶ ἡ ἐδῶ ἀδελφή σου ἡ Λευκὴ.

— Σᾶς φιλῶ καὶ τίς δυό, μάνα. Μὲ κάμνετε εὐτυχισμένο, τῆς ἀπαντῶ καὶ τῆς διηγοῦμαι τὴν ἐκπληξή μου στὸ νοσοκομεῖο.

— Τὶ γίνεται ἡ Φοῖβη;

— Νά! ἦρθα στὸ διαμέρισμά της καὶ δὲν τὴ βρῆκα, ἀπαντῶ μὲ κάποια στεναχώρια.

— Ἄκουσε, γιέ μου. Πολλὰ λέγονται, πολλὰ ἀκούονται ἐδῶ στὴν πόλη μας. Δὲ νομίζεις πὼς πρέπει νὰ διευθετήσεις τὸ θέμα; Ὅ,τι ἀποφασίσεις δεχτὸ μὲ τὴν εὐχή μου. Ἐχω καὶ κάποιες νύξεις ἀπὸ συγγενεῖς τοῦ κοριτσιοῦ. Θέλεις νὰ προχωρήσω...

— Δὲν εἶμαι μωρό, μάνα. Ἄλλὰ ἂν νομίζεις πὼς πρέπει νὰ ἐπισημοποιήσω τὸ δεσμό μου, θὰ τὸ πράξω ἀμέσως. Ἀγαπῶ τὴ Φοῖβη, μ' ἀγαπᾶ, συνεννοοῦμαστε πλῆρως... Ἀπλῶς περιμένα νὰ πάρει τὸ πτυχίον της γιὰ νὰ νιώθει ἀκέραιη, ἐπιστήμονας, μὴ ἐξαρτώμενη... ψυχολογικοὶ δηλαδὴ λόγοι.

— Μὲ κάνεις, γιέ μου, εὐτυχισμένη.

Μᾶς κλείσανε τὸ τηλέφωνο. Περιμένα λίγο! Καμμιά νέα κλίση.

Σκέφτηκα νὰ κατεβῶ στὸ ἱατροεῖο. Ἦμουν βέβαιος πὼς κάτι ἔκτακτο ἔχει συμβεῖ στὴ Φοῖβη. Τὸ βράδυ θὰ γιορτάζαμε τὰ γενέθλιά μου καὶ θὰ τῆς ἀνακοίνωνα τὸ διάλογο μὲ τὴ μάνα μου. Θὰ παίρναμε μαζὶ τὴν τελικὴ ἀπόφαση.

Στὶς 10 τὸ πρωὶ πῆρε τὸ τηλεφώνημα.

— Ἐμπρός...

— Φοῖβη, ἐδῶ ἡ Ἀλεξάντρα.

— Ἡ Ἀλεξάντρα; Ποῦ, πὼς, ποῦ εἶσαι;

— Στήν Ἀθήνα. Ἦρθαμε μιὰ ομάδα παλιοὶ συμμαθητές. Ἐμεῖς μένουμε στὸ «Ἀκροπόλ». Ὁ Παῦλος μὲ τὴν ἀδερφή του, καλὲ ὁ φοιτητὴς τῆς Ἀγκλετέρας, ὁ Σίμος Γιωργαλλῆς, ἡ Κωστούλα, ποὺ ἔγινε αἰσθητικὸς, ὁ Γαβριηλίδης, ποὺ μόλις ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸν στρατὸ καί... καί... Τί λές; Ἔρχεσαι ἐδῶ νὰ φᾶμε ὄλοι μαζί! τὸ βράδυ θὰ κανονίσουμε τὸ γλεντάκι μας. Νὰ τὰ ποῦμε χύμα καὶ ὠραῖα. Ἀλήθεια, τί γίνεται τὸ ἀμόρε μας ὁ γιατρός; Καλοπερνᾶτε;

Ἡ Ἀλεξάνδρα τὰ εἶπε ὅλα, χωρὶς νὰ παίρνει ἀναπνοή.

— Ἀλεξάντρα μου, θὰ τὰ κανονίσω. Ἡ ἐκπληξή σου ἦταν θεόσταλη, οὐρανοκατέβατη, ὅπως θέλεις πὲς τὴν, ἀπάντησα αὐθόρμητα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸ ρίξω λίγο ἔξω. Ἡ τακτικότητα τῶν μαθημάτων, οἱ ὀρισμένες ὥρες τοῦ γιατροῦ, ποὺ καὶ στὴν ὠρα τῆς ἀνάπαυσης ἐτοίμαζε τὴ διατριβή του, γιὰ ὑψηγεσία, εἶχε δημιουργήσει μιὰ μονοτονία στὴ ζωὴ μας. Βέβαια, ὄνειρευόμαστε τὸ ταξίδι στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ σπουδές, ἀλλὰ τὸ πτυχίον μου ἀκόμα ἀργοῦσε δυὸ-τρία χρόνια.

Τηλεφωνῶ στὸ νοσοκομεῖο.

— Μπῆκε στὸ χειρουργεῖο, μοῦ ἀπαντᾷ ἡ ὑπεύθυνη.

— Μήπως ξέρετε πότε θὰ τελειώσει...

— Λυποῦμαι, κυρία μου, δὲν μπορῶ νὰ ὑπολογίσω.

Καὶ ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο. Πὼς θὰ τὸν εἰδοποιῶσα; Θὰ τὸν πάρω στὸ τηλέφωνο ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο.

Στὰ γρήγορα ἐτοιμάστηκα. Καὶ χαιρόμουν γιὰ τὸ νέο τοῦτο συμβάν ποὺ θὰ μὲ μπόλιαζε μὲ νέα αἰσιοδοξία γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐξάλλου ὁ Σίμος ἦταν κάποτε τὸ μαθητικὸ μου αἶσθημα κάπου ἕως τὴν τετάρτη Γυμνασίου. Ὑστερα τὰ χαλάσαμε. Δὲν μοῦ ἀρέσανε οἱ παρέες του, ἀγόρια καὶ κορίτσια. Ὁ Παῦλος μὲ πλησίαζε διακριτικά, ἀλλὰ δὲν μὲ συγκινοῦσε. Εἶχε κάτι τὸ ψιλομύτικο, ποὺ μὲ κρατοῦσε σὲ ἀπόσταση.

Ἡ συνάντηση στὸ ξενοδοχεῖο ὑπῆρξε φοβερὰ διαχυτική. Ἀγκαλιαστήκαμε, φιληθήκαμε, τὰ εἶπαμε ἀνοιχτόκαρδα χωρὶς προσχήματα, χάρηκα τὶς φιλοφρονήσεις τόσο τοῦ Παύλου, ὅσο καὶ τοῦ Σίμου. Πολὺ μὲ ἀγκάλιαζε ὁ Σίμος, μ' ὄλο ποὺ ἔβλεπα μιὰ ἀντίδραση ἀπὸ τὴν Κωστούλα.

Σὲ μιὰ στιγμή πῆγα στὸ τηλέφωνο. Ζήτησα τὸν γιατρὸ στὸ Νοσοκομεῖο.

— Δὲν μποροῦμε νὰ τὸν διακόψουμε. Εἶναι σὲ ἐορταστικὴ συγκέντρωση μὲ τὸν καθηγητὴ καὶ τοὺς συναδέλφους του, μοῦ ἀπαντοῦν.

«Ἄρα διασκεδάζει κι αὐτὸς» ἀντέδρασα. Γύρισα στὴν παρέα καὶ προχωρήσαμε στὸ ἐστιατόριον. Τὸ πόσο καλὰ περάσαμε δὲν θὰ τὸ ξεχάσω. Ζοῦσα σ' ἓνα ἄλλο κόσμον, ὅμοιον μὲ κείνον τῶν μαθητικῶν μου χρόνων. Θυμηθήκαμε

τούς δασκάλους μας, τις εκδρομές μας, τις μαθητικές γιορτές, την καλοκαιρινή μας ζωή στο γιαλό, τους χορούς μας και τὰ εἰδυλλιά μας.

Δὲν ξέρω πῶς, σὲ μιὰ νύξη τοῦ Σίμου θυμῆθηκα νὰ εἰδοποιήσω τὸ γιατρό. Πῆγα στὸ τηλέφωνο. Τὸν ζήτησα στὸ ἱατρεῖο. Ἡ κα Στεφάνου μοῦ ἀπάντησε πῶς δὲν ἦρθε ἀκόμα. Χτύπησα στὸ διαμέρισμά του. Καμμιά ἀπάντηση. Αὐτὸ δὲν μοῦ ἄρεσε.

Γύρισα στὴν παρέα. Καὶ ἀποφασίσαμε νὰ πεταχτοῦμε ἕως τὸ Φάληρο. Τὸ βράδυ θὰ διασκεδάσαμε σὲ νυχτερινὸ κέντρο. Ἐκεῖ θὰ τὰ λέγαμε μὲ τὸ κρασί και τὸ χορὸ.

Στις 8 1/2 τέλειωσα τὸ ἱατρεῖο. Ἀνέβηκα στὸ διαμέρισμά μου. Παίρνω τὸ τηλέφωνο καὶ τηλεφωνῶ στὸ διαμέρισμα τῆς Φοίβης. Καμμιά ἀπάντηση. Ὁμολογῶ πῶς ἄρχισα μὲ τὸ δίκαιό μου νὰ ἀνησυχῶ. Οἱ ὑποψίες ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη μὲ τυραννοῦσαν. Αὐτὸ ποὺ συνέβαινε ἦταν ἀσυνήθιστο στὸν πολύμνη δεσμό μας. Οὔτε τὰ γενέθλιά μου δὲν θυμῆθηκε; Καὶ ὅμως ἢ μάνα μοῦ ἔδωσε κι εὐχή γιὰ τὴν ἀπόφασή μου νὰ ἐπισημοποιήσω τὸ δεσμό μου μὲ τὴ Φοίβη.

Χτυπᾶ ἡ πόρτα. Ἐξω φωνές καὶ γέλια. Ἀνοίγω. Ἡ Φοίβη μὲ ἄλλους ὁμοῦν στὸ διαμέρισμά μου.

— Ἡ Ἀλεξάνδρα, ὁ Παῦλος, ἡ ἀδερφή του, ὁ... Σίμος, ἡ Κωστούλα... καί... παλιοὶ συμμαθητές, δηλαδή τί παλιοί! δυὸ-τρία χρόνια, μοῦ λέει μὲ πολλή διαχυτικότητα.

— Χαίρω πολύ. Καλωσορίσετε. Τὴν Ἀλεξάνδρα τὴ θυμᾶμαι..., λέω μὲ κάποιον ψυχρὸ ὕφος.

— Τί ἔχεις; ρωτᾶ ἐκπληκτῆ ἡ Φοίβη.

— Τίποτε. Ἀπλῶς ἀνησυχοῦσα, πού χάθηκες.

Καὶ τότε μὲ ἐνθουσιασμό περιγράφει ὅλα τὰ συμβάντα τῆς εὐτυχισμένης ἡμέρας καὶ τὰ ὠραία αἰσθήματα, πού συνόδευαν αὐτὴ τὴ συνάντηση.

— Θὰ ντυθεῖς καὶ θὰ πᾶμε ὅλοι σὲ νυχτερινὸ κέντρο, λέει ἡ Φοίβη καὶ τοὺς ὁδηγεῖ στὸ δικό της διαμέρισμα.

Εἶχα τὶς ἐπιφυλάξεις μου, ἀλλὰ δὲν ἤθελα νὰ φανῶ ἀδιάκριτος καὶ ἐπιτιμητικός. Ντύθηκα στὰ γρήγορα. Σκέφτηκα πῶς ἴσως γιὰ τὰ γενέθλιά μου θὰ ἀφιέρωνε τὴ βραδυά. Γι' αὐτὸ πῆρα περισσότερα λεφτά μήπως ἀναγκαστῶ νὰ κάνω ὅλα τὰ ἔξοδα.

Πήραμε δυὸ ἀμάξια. Οἱ νεαροὶ πνίγονταν στὴ διάθεση. Ἐγὼ στὶς ἀμφιβολίες μου. Ἐξάλλου, παιδιὰ ἦταν κι ἐγώ... κάπως ὠριμος καὶ δύσκολος ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὴ θέση.

— Ἦπιες; ρωτῶ τὴ Φοίβη σὲ μιὰ στιγμή, γιατί οἱ χειρονομίες τη ἦταν κάπως ἀσυγκράτητες.

— Λίγη μπύρα. Σὲ πειράζει;

— Ἄ! ὄχι. Κοιτάζω νὰ ἐξηγήσω τὸ κέφι σου.

— Μοῦ ἀπαγορεύεις;

— Χριστὲ καὶ Παναγία μου. Χαρούμενη σὲ θέλω καὶ εὐτυχισμένη.

— Αὐτὸ μὲ κολακεύει.

Καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο ποτήρι ἄρχισε ὁ χορός. Στὴν ἀρχὴ μὲ περιέργεια κοιτοῦσα ὅλο αὐτὸ τὸ ρυθμὸ στὴν παρέα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς μ' ἐνοχλοῦσαν λίγο οἱ ἐναγκαλισμοὶ καὶ κάποτε τὰ τυχαῖα φιλήματα. Τὰ ζευγάρια ἀνταλλάζανε ὄχι τόσο συχνά. Ἐλεγεσ πῶς καλὰ ζευγαρώσανε ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Εἶπα σὲ ἓνα βαλσάκι νὰ ζητήσω τὴ Φοίβη. Ἄμα ἀκούσω αὐτὸ τὸ ρυθμὸ ὅλος ὁ ἑαυτὸς μου χορεύει.

— Ἄ! ὄχι, μοῦ λέει ἡ Φοίβη. Αὐτὸ τὸ βάλς τὸ ὑποσχέθηκα στὸν Σίμο. Τὸ χορεύαμε ζευγάρι στὰ μαθητικά μας χρόνια. Ἐξάλλου... ἡλικιωμένος εἶσαι, κάθησε νὰ ξεκουραστεῖς.

Ὅλοι γελάσανε. Μόνο ἡ Ἀλεξάντρα ἔμεινε μὲ ἀνοιχτὸ στόμα. Ἐμένα μὲ λούσανε μὲ κρύο νερό. Ἡ προσβολὴ κάρφωσε τὴν καρδιά μου. Ἡ Φοίβη ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Σίμο καὶ κατεβήκανε στὴν πίστα.

Ἡ Ἀλεξάνδρα γύρισε καὶ μὲ εἶδε μ' ἓνα παρηγορητικὸ βλέμμα.

— Ἄν θέλετε, γιατρέ, τὸ χορεύουμε, μοῦ προτείνει.

Γύρισα καὶ τὴν εἶδα. Δὲν ξέρω πῶς ἦταν τὸ βλέμμα μου, γιατί ἔδειξε στεναχώρια.

— Εὐχαριστῶ, δεσποινίς. Δὲν ἔχω θέση μεταξύ σας. Γι' αὐτὸ θὰ ἀποχωρήσω. Γιὰ τὸ μερίδιό μου στὰ ἔξοδα παρακαλῶ νὰ μὲ εἰδοποιήσετε. Καληνύχτα σας.

Γύρισα στὸ διαμέρισμά μου. Πηγαινοερχόμουν χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ πάρω ἀπόφαση. Σὲ μιὰ στιγμή θυμήθηκα τὴν εὐχὴ τῆς μάνας. Χαμογέλασα μὲ τὴν εἰρωνία τῆς τύχης. Δὲν ξέρω ποιά τρελλὴ ἰδέα πέρασε μὲς στὸ μυαλό μου.

«Θὰ γιορτάσω τὰ γενέθλιά μου» ψιθύρισα.

Πῆρα τὸ τηλέφωνο τοῦ νοσοκομείου, κι ἐζήτησα τὸν ἀριθμὸ τηλεφώνου τῆς νεαρῆς βοηθοῦ, τῆς Ἀνθούλας. Τῆς τηλεφώνησα.

— Ἀνθούλα;

— Γιατρέ;

— Ἔχεις διάθεση νὰ γιορτάσουμε οἱ δυὸ τὰ γενέθλιά μου;

— ...

— Όρίστε; Μὲ ἄκουσες;

— Εὐχαρίστως.

— Θ' ἀγοράσω τούρτα καὶ τρία... κόκκινα κεριά καὶ θὰ περάσω νὰ σᾶς πάρω.

— Προτιμῶ σὸ διαμερίσμα μου, μοῦ λέει.

— Αὐτὸ μὲ συγκινεῖ ιδιαίτερα.

— Εἶσαι τρελλή, εἶσαι ἄδικαιολόγητη, εἶσαι... εἶσαι... μοῦ λέει Ἡ Ἀλεξάντρα.

— Γιὰ ποιὸ πράγμα, Ἀλεξάντρα μου, καὶ μοῦ ἐπιτίθεσαι;

— Τί κουβέντα εἶπες σὸ γιαντρός;

— Καμμιά, ἀπάντησα μὲ πραγματικὴ ἀπορία.

— Τοῦ εἶπες πὼς εἶναι ἡλικιωμένους κι ἐσὺ θὰ χορέψεις μέ... νεαρὸ τὸ βαλ-
σάκι.

Τότε ἀντελήφθηκα πὼς λείπει ὁ γιαντρός.

— Ποῦ εἶναι, ὁ γιαντρός;

— Ἔφυγε. Δὲν ἔχει θέση μεταξύ μας. Τὸ μεριδίό του...

— Ἀδύνατο, ἀδύνατο...

Ὅλοι μοῦ εἶπαν πὼς ἦταν μεγάλη γκάφα μου.

— Παιδιά, μὲ συγχωρεῖτε, πρέπει γρήγορα νὰ πάω σπίτι. Μὲ συγχωρεῖτε. Πὼς κατάστρεψα τὴ βραδύα μας.

Πῆρα ἓνα ἀμάξι μὲ τὴν παράκληση σὸν ὁδηγὸ νὰ βιάζεται λιγάκι. Ἀνέβηκα στὰ διαμερίσματά μας. Σκοτάδι καὶ στὰ δυό. Χτυπῶ τὸ διαμερίσμα τοῦ γιαντροῦ. Καμμιά ἀπάντηση. Ἀνοίγω τὴν πόρτα τοῦ δικοῦ μου καὶ μπαίνω μὲ ἀγωνία, ἴσως βρῶ κανένα σημεῖωμα. Τίποτε. Ἐαφνικὰ χτυπᾷ τὸ τηλέφωνο.

— Αὐτὸς εἶναι, φωνάζω.

— Φοίβη μου...

— Μαμάκα μου.

— Σοῦ ἀναγγέλω μὲ τὶς εὐχές μου τὴν εὐτυχία σου.

— Τί... εἶπες, μαμά;

— Ἡ μητέρα τοῦ γιαντροῦ μοῦ τηλεφώνησε...

— Τί σοῦ τηλεφώνησε;

— Πώς θα αναγγείλετε επίσημα τὸ δεσμό σας μετὸ γιατρό...

— Μιὰ στιγμή, μαμά. Πότε ἔγινε αὐτό;

— Τὸ ἀπόγευμα. Σὲ πῆρα πολλές φορές στὸ τηλέφωνο καὶ δὲν εἶχα ἀπάντηση. Εἶπα πὼς κάπου ἐπήγετε νὰ γιορτάσετε τὰ γενέθλιά του καὶ νὰ συμφωνήσετε...

— Πρὸς Θεοῦ, μιὰ στιγμή... ποιὰ γενέθλια, μαμά;

— Δύο Ὀκτωβρίου, ἡ ὀνομαστικὴ γιορτὴ τοῦ γιατροῦ καὶ τὰ γενέθλιά του.

— Θὰ τρελλαθῶ, μαμά. Μὰ ἐγὼ γεννήθηκα 16 Ὀκτώβρη κι ὁ γιατρός στὶς 15, μιὰ μέρα διαφορά.

— Μὲ τὸ νέο ἡμερολόγιο. Μὲ τὸ παλιὸ εἶναι στὶς 2 Ὀκτωβρίου τὰ γενέθλιά του.

— Θεέ μου, μαμά, χάνομαι...

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

*Τῆς ζωοδόχου πηγῆς τὸ νᾶμα
τὸ καθάριο ρέει ὁ στίχος σου
καὶ στοῦ κακοῦ καιροῦ τὸ κάμα
ἀνάσα καὶ δροσιὰ ὁ λόγος σου.*

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΤΖΗΓΩΑΝΝΟΥ

Ο ΜΑΗΣ

Στο Φοίβο

Ο χρόνος μετράει τις μέρες του
και ασίγαστος
τον κύκλο του γυρίζει.

Κρύψαν τη γύμνια οι φυλλωσιές.
Ζέστανε τους χυμούς ο ήλιος.
Τα χελιδόνια στήσανε
τραγούδια και χορούς
στο γαλανό ουρανό.
Φτάσανε τα χαράματα.

Κι ο Μάης μήνας Ταύρος
με κόκκινα τριαντάφυλλα
τον Έρωτα σημάδεψε.
Νέες ζωές γεννήθηκαν.
Καλύτερος ξημέρωσε ο κόσμος.

Πάντα ο Μάης στέκει ποθητός.

Κι αν κουβαλεί τη νιότη ακριβή
με τις λαχτάρες, τις χαρές,
τα όνειρα, τις πίκρες,
μες τα κλωθογυρίσματα
μπορεί ακόμα να σταθεί
να πιει, να φάει, να χαρεί
προτού να ξαποστάσει.

Ύστερα,
φτάνουνε τα προμηνύματα.
Κατηφορίζει ο δρόμος, καλοτάξιδος,
ως τα βαθιά γεράματα.

Ο Μάης κυκλοφέρει στη ζωή μας.

Έλενας Βαρλαάμ-Μιχαηλίδου:

«ANNA ΔΟΥΚΑ»

Μυθιστόρημα - Λάρνακα - Κύπρος 1990.

Γνωστή Λογοτέχνης η Έλενα Βαρλαάμ-Μιχαηλίδου, πιο πολύ με το ψευδώνυμο «Καρμελιάνα». Κόρη του λόγιου και δασκάλου της παλιάς Λάρνακας Ιερωνύμου Βαρλαάμ. Πολύ νέος θυμάμαι που διάβαζα όλα τα γραφόμενα της στις λογοτεχνικές στήλες της εφημερίδας «Ελευθερία».

Από το 1978 έχει αρχίσει να μας δίνει το έργο μιας ζωής σε διάφορος τόμους. Έτσι πρωτοκρίνει αυτή τη χρονιά τις «Σκιαγραφίες» — αφηγήματα. Σ' αυτά με αφορμή ζωντανά πρόσωπα της ζωής προσπαθεί με ενέργεια να μας σκιαγραφήσει τους χαρακτήρες τους και μέσα από τις πολύ ζωντανές αφηγήσεις της να δώσει τα δικά της μηνύματα.

Στα 1982 εκδίδει το βιβλίο της «Στα δίχτυα του πειρασμού» - μυθιστόρημα. Το 1988 τις «Σκιαγραφίες Β'» που είναι μια συνέχεια του πρώτου της βιβλίου. Το 1990, φέτος, το βιβλίο «Σύμβολα και Στοχασμοί» που είναι Χριστουγενιάτικοι και Πασχαλινοί στοχασμοί αλλά τώρα προς το τέλος του 1990 εκδίδει και το μυθιστόρημα της «ANNA ΔΟΥΚΑ» - Λάρνακα - Κύπρος 1990.

Το βιβλίο σχήματος 15x20 εκ. αποτελείται από εκατότριάντα οκτώ σελίδες και σ' αυτό η λογοτέχνιδα με αριστοτεχνική γραφίδα και με αρκετή τέχνη προσπαθεί να μαστιγώσει την άδικη εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Λέει ακριβώς στον πρόλογο του βιβλίου της: «ο δυνατός να εκμεταλλεύεται τον αδύνατο, ο πλούσιος αδικεί τον φτωχό, ο επιτήδειος να γελά τον αφελή» Μέσα στην πολύ συναρπαστική πλοκή του έργου και στην ιστορία των ηρώων, ο αναγνώστης ανακαλύπτει τον κόσμο της αδικίας. Προσωπικά λέω πως «εν πολλοίς» αυτός ήταν ο κόσμος της Κύπρου μέχρι και αυτά τα μέσα του εικοστού αιώνα, μέχρι και τα χρόνια πριν την ανεξαρτησία, όπου οι ολίγοι «εκλεκτοί» στις πόλεις εκμεταλλεύονται ένα πλήθος από νέα παιδιά-ορφανά τα πιο πολλά-που κατέβαιναν από τα χωριά τους κυνηγημένα από τη μοίρα τους για να δουλέψουν στα πολύ μεγάλα «αφεντικά» σαν «μισταρκοί» ή σαν «δούλες». Μόνο για ένα πιάτο φαΐ και για ένα ρούχο. Τίποτα άλλο. Σκουπίζοντας, πλένοντας και σφουγγαρίζοντας τα αφεντικά μικρά και μεγάλα. Χωρίς λεφτά. Τ' αφεντικά υπόσχονται στα «θύματα» τους πολλά. Όμως στο τέλος-τέλος οι περισσότεροι ήταν άδικοι. Κι άσπλαχνοι. Με το αίμα των «μισταρκών» έστηναν περιουσίες. Έδιναν δεξιώσεις. Έλαμπαν! Όμως οι συνεχείς στιβαγμένες αδικίες κάποτε - λες σαν νόμος - τους έφερναν καταστροφή. Η ζωή, ή αν θέλετε καλύτερα ο Θεός βλέποντας την κατάφορη αδικία επέτρεπε την άνοδο και την σταθερή πρόοδο των αδικημένων και την παιδαγωγική τιμωρία την «αφεντικώς» αδικημένων και την παιδαγωγική τιμωρία των «αφεντικών».

Διαβάζοντας αυτό το πολύ ωραίο σ' αλήθεια βιβλίο της Ε. Μ-Β έφερε στο νου μου την ιστορία του Θείου μου, τις ιστορίες τόσων γνωστών μου προ-

σώπων αυτής της εποχής που η δυστυχία τους ανάγκασε να δουλέψουν δέκα δεκαπέντε είκοσι χρόνια άμισθοι σε μεγάλα αφεντικά, «προστάτες» και που στο τέλος τους αδίκησαν κατακρατώντας τους όλους τους εκδουλευμένους μισθούς που αυτοί σαν «προστάτες» τους φύλαγαν, ή ακόμα καταφέροντας να τους κατασπαράξουν ολάκερες περιουσίες αδικώντας χήρες ή ορφανά. Μια τέτοια ιστορία μας διηγείται στο βιβλίο της η συγγραφέας. Η ηρωίδα της, η Μαρίτσα, μετά που η μητέρα της είχε πεθάνει, ο πατέρας της για να μπορέσει να ξαναπαντρευτεί «εμπιστεύτηκε» όλα του τα παιδιά και σ' ένα σπίτι. Τη Μαρίτσα την εμπιστεύτηκε στον κ. Μουράκη, στον πρώην χωριανό του, έμπορο δερμάτων που για δεύτερη φορά είχε από την πόλη εκλεγεί Δήμαρχος. Γράφει η συγγραφέας για την ζωή των υπηρετριών αυτής την εποχής:

«Μισθός δεν της έδιναν. Γι' αυτούς ήταν ακόμα ο καιρός ο παλιός, όταν δεν υπήρχαν οι τρόποι να προστατευθούν οι εργαζόμενοι και οι αδύνατοι, κι ο καθένας πλήρωνε ότι ήθελε, κι αν ήθελε. Ούτε οκτώωρο υπήρχε. Από τα μαύρα μεσάνυχτα οι πλύστρες ώσπου να νυχτώσει κι' από την ανατολή του ήλιου οι χτίστες, οι εργάτες κι άλλοι, ίσαμε να μην βλέπουν πια. Έτσι δούλευαν οι άνθρωποι, και το χώνευε ο Θεός και το δέχονταν οι άνθρωποι κι η συνείδησή τους.

Οι υπηρέτριες σπάνια είχαν σπίτι δικό τους· έμεναν με τ' αφεντικά, σε κανένα δωμάτιο υγρό και σκοτεινό. Δεν ήξεραν τι είναι «ν' απαιτήσεις», «να ζητήσεις». κι ύστερα τι να ζητήσουν και τι «ν' απαιτήσουν, κι από ποιον!»

Ύστερα σημειώνει:

«Ούτε η εκκλησία ούτε η Κυβέρνηση είχαν λόγο, κι οι αδικίες σε βάρος των φτωχών έμεναν ατιμώρητες, και χώριζαν με στεγανά χωρίσματα τους «πάνω» από τους «κάτω».

Ήταν όμως ευχαριστημένοι και οι δούλοι και εργάτες και όλοι «κάτω από την κατάσταση».

Η Μαρίτσα μέσα στο σπίτι των αφεντικών της «ήταν ένα κούτσουρο γεμάτο καλωσύνη και αγάπη για τους γύρω της. Στο σπίτι αυτό ζει και συναναστρέφεται με την μοναχοκόρη των αφεντικών της την Άννα. Έχουν γίνει φίλες. Η Άννα αγαπά τη Μαρίτσα. Όμως ήρθε ο καιρός που «Όποιος είχε παλιό σπίτι το κατεδάφιζε και, ή το έκτιζε ο ίδιος ή το πουλούσε. Σε λίγο καιρό οι μισοί κήποι της πόλης χάθηκαν για ν' αντικατασταθούν με μπετόν και τσιμέντο. Η μυρωδιά του γιασεμιού, η ομορφιά του κρίνου και της μαργαρίτας, είχαν μείνει μια μακρινή ανάμνηση, όπως μακρινή ανάμνηση έμεινε η καντάδα, ο ρομαντικός περίπατος κάτω από βαθύσκια δέντρα, η απαλή μουσική, ο αγνός έρωτας.

Το παλιό γούστο οι παλιές ιδέες, παραχώρησαν τη θέση τους στη σύγχρονη manία της αλλαγής, της αδιαφορίας για την ομορφιά, τη φιλοκαλία, τη συμμετρία. Δεν υπάρχει σήμερα αυτή η συμμετρία κι η αρμονία σε τίποτα, ούτε

και στις ιδέες μας ακόμα, ούτε στις αποφάσεις μας. Όλα ρηγά και κενά, άμουσα, διαφανή που πίσω απ' τη διαφάνειά τους, διαβλέπει κανείς το στεγνό, το άχυμο, το μαζικό».

Σ' αυτή την περίοδο η Μαρίτσα γίνεται πλούσια χωρίς ποτέ να το μάθει. Το οικοπέδο που κληρονόμησε από κάποιο συγγενή της με την άνοδο της κτηματικής περιουσίας βάζει πάνω. Τα «αφεντικά» της περνούν δύσκολη περίοδο. Η Άννα, που τόσο λάτρευε η Μαρίτσα, ενώ σπούδαζε αγάπησε κάποιο νέο. Αυτός για να την πάρει ζητούσε περιουσίες. Τους εκβίαζε. Τότε με απάτη κατάφεραν και της άρπαξαν το οικοπέδο και το πούλησαν σε ένα Βέλγο για να κτίσει ξενοδοχείο εισπράττοντας μυθικό ποσό και δίνοντας στη φτωχή Μαρίτσα πενταροδεκάρες, «στακτό στα μάτια». Η Άννα παντρεύτηκε το συμφοιτητή της αλλά δυστύχησε. Ο άσωτος γαμπρός έγινε αιτία της οικονομικής κατάρρευσης των Μουράκηδων. Ο πατέρας συνένοχος στο μέγα έγκλημα πεθαίνει αφήνει τη κ. Μουράκη μέσα στη δυστυχία της. Μαζί και την Άννα με ένα μικρό αγόρι. Το πρώτο της παιδί η Μύρια έχει πεθάνει. Όλα κατάρρευσαν. Εν τω μεταξύ πάντρεψαν και τη Μαρίτσα έτσι για να φύγει από τη ζωή τους και για «να κάμουν και ένα καλό» Λέει γι αυτούς:

«Ήταν άνθρωποι ευσυνείδητοι όταν παντρεύτηκαν και θεοφοβούμενοι. Η ζωή τους κυλούσε μέσα στην τιμιότητα και την ηθική κι ευλογούσαν το Θεό και τον ευχαριστούσαν. Τα ξαφνικά όμως άνομα πλούτη και οι περιστάσεις οι θλιβερές, άλλαξαν και τη συνείδηση και τα αισθήματά τους, και έπαυσε πια να τους κεντάει η ευαισθησία της ψυχής. Είχαν παύσει να διερωτούνται αν υπήρχε θεία κρίση, τιμωρία ή ανταμοιβή».

Ο γαμπρός κάποτε κατάληξε στην φυλακή. Πριν καταλήξει εκεί γύρεψε να το σκάσει για την Αφρική. Λίγες μέρες πριν φύγει για το αεροδρόμιο πήγε στο κοιμητήριο. Ήθελε ν' αποχαιρετήσει την κόρη του. Εδώ με την ζωντανή περιγραφή που δίνει η λογοτέχνιδα μας θύμισε πολύ λαϊκό ποιητή των κοκκινοχωριών Κυριάκο Καρνέρα. Γράφει:

«Όλα θύμιζαν θάνατο και όλα χάνονταν μέσα στο έρεβος και τον χουν των μνημείων, άλλων μεγαλόπρεπων που κράζουν τον πλούτο και τη χλιδύ, και άλλων ταπεινών και φτωχών που θύμιζαν κοινωνική και οικονομική ανισότητα.

Κάτω όμως από αυτά τα καλλιμάριμα μνημεία όπως και κάτω από τους ταπεινούς τάφους, αναπαύονται οστά που δεν ξεχωρίζουν. Η ίδια σκιά τ' αγκαλιάζει, τα ίδια δάκρυα τα δροσίζουν, τα ίδια λόγια τα μνημονεύουν και τ' αναπαύουν. Όλοι την ίδια μοίρα: μικροί και μεγάλοι, πλούσιοι και φτωχοί, άγιοι και κακούργοι.

Κάπου αλλού δίνει ζωντανά την ψυχολογία που διακατέχε αυτές τις αγαθές υπάρξεις που ταπεινά και πιστά υπηρετούσαν «μια ζωή» τ' αφεντικά τους και που έτρεφαν γιαυτά τιμή και σεβασμό. Έτσι σκεφτόταν κι η Μαρίτσα:

«Κάποια μέρα έμαθε πως ο γαμπρός βρισκόταν στην φυλακή, πως η Άννα εργαζόταν για να ζήσουν και πως κατοίκησαν τώρα όλοι στην πρωτεύουσα. Έκανε το σταυρό της απορημένη και βουβάθηκε. Δεν ήξερε τι να σκεφτεί. Νομισε πως τ' αφεντικά έπρεπε νάναί ως το τέλος αφεντικά, πλούσιοι κι ευτυχημένοι. Νόμιζε πως η φτώχεια κι η δυστυχία, το δάκρυ, ακόμα κι ο θάνατος, ήταν μόνο για τους φτωχούς, τους υπηρέτες, τους χαμηλούς.»

Η Μαρίτσα από το γάμο της έκαμε ένα γιο τον Νικόλα που σπούδασε αρχιτέκτονας. Έτσι άρχισαν σιγά-σιγά οι όροι ν' αλλάζουν. Τα «άνω» να γίνονται «κάτω» και τα «κάτω» να γίνονται «πάνω».

Μέσα όμως στις σελίδες του βιβλίου και στους διαλόγους των ηρώων της η συγγραφέας βρίσκει τον τρόπο να περάσει τις δικές της ιδέες και αντιλήψεις για την τέχνη. Έτσι σ' ένα διάλογο του Νικόλα με την Λίνα τη νέα που αγάπησε και ξεχώρισε ο Νικόλας λέει:

— Το σύγχρονο, ναι! απάντησε αυτός· όχι όμως το οξύ και βαρύ σύγχρονο, γιατί υπάρχει σύγχρονο και σύγχρονο. Για όλα πρέπει να υπάρχει το μέτρο, ο έλεγχος, είτε τούτο είναι σύγχρονο ακατανόητο, είτε είναι κατανόητο· η υπερβολή και η εξαλλωσύνη τραυματίζουν και θρυμματίζουν την ιδέα, την ορθόδοξη ιδέα για τη ζωή, για την τέχνη, για την ομορφιά. Σ' αυτό τον κόσμο τίποτα δεν είναι φρόνιμο και στατικό. Όλα αλλάζουν, πρέπει ν' αλλάζουν με τη ροή του χρόνου γιατί αλοίμονο αν στεκόταν ο κόσμος κι οι ιδέες του στο πρώτο σκαλοπάτι της ζωής. Άμουσοι, απαιδευτοι θάμασταν όλοι. Θα διαφέραμε από τα ζώα μόνο στη λαλιά. Πολιτισμός θάταν άγνωστος, εξέλιξη δε θα υπήρχε, ούτε θρησκεία μα ούτε και πίστη σε τίποτε... ».

Κάπου πάλι αλλού βρίσκει την ευκαιρία να μας μιλήσει για την αγάπη της στην πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά και για τον ανείπωτο πόνο της για την άλογη καταστροφή του από τις σύγχρονες μπουλτόζες. Αυτά που γράφει είναι ένα εναγώνιο μήνυμα σε όλους μας και πάνω απο όλα στην Πολιτεία που κυβερνά και ρυθμίζει με νόμους και που δυστυχώς αυτή η Πολιτεία μέχρι τα σήμερα δεν στάθηκε άγρυπνος φρουρός της πολιτιστικής μας κυπριακής κληρονομιάς. Έτσι άδικα χάσαμε ένα πλούτο που μας έδωκαν οι προηγούμενοι αιώνες. Γράφει:

«Αρχοντικά που κατεδαφίζονταν για να κτιστούν στο μοντέρνο... ωραίοι κήποι με τα συντριβάνια, με τα λογής-λογής λουλούδια και τα παρτέρια με τους πανσέδες και τις βιολέττες, μετατρέπονται σε σκοτεινές μικρές κάμαρες, δίκην κελλιών φυλακών ή μοναστηριών. Ότι μας είχε δώσει ο Θεός πλούσιο και ευεργετικό, το πράσινο, το εξαφανίζουμε εν ριπή οφθαλμού χωρίς ίχνος συνείδησης, και το θυσιάζουμε στο βωμό της εξέλιξης, δήθεν, και του υλικού κέρδους. Και δεν σκεφτόμαστε την ηθική, την πολιτιστική ζημιά που προκαλούμε και που αντανακλά στη ζωή πολλών γενεών· μερικοί θα μας καταρώνται ίσως - και με το δίκιο τους - για τα τερατουργήματα που θα τους έχουμε

κληροδοτήσει και που ασφαλώς, δεν θάναί σε θέση οι πολλοί να καταλάβουν και να αγαπήσουν.»

Ας μην ξεχνάμε πως η ίδια η συγγραφέας ζει στο πατρογονικό της σπίτι στην οδό Χρυσοπολιτίσσης 38, στη Λάρνακα πούναι ένα παλιό αρχοντικό με ηλικία διακόσιων χρόνων και που είναι ένα από τα όμορφα αρχοντικά που κοσμούν ακόμα τη πόλη του Ζήνωνα και του Αγίου Λαζάρου. Είναι το αρχοντικό όπου σύχναζε ο Δ. Λιπέρτης που πήγαινε εκεί για να συναντήσει το δάσκαλο του λόγιο Ιερώνυμο Βαρλαάμ.

Στις επόμενες σελίδες μέσα από την πλοκή του έργου η συγγραφέας με αρκετή τέχνη μας φέρνει στην κάθαρση του δράματος. Αφού έχουν από τη ροή των γεγονότων και από τη θεία δίκη τιμωρηθεί όλοι οι κύριοι ένοχοι στην αδικία ενάντια στη Μαρίτσα. Αρχίζει όλων η αποκατάσταση μέσα σε μια ατμόσφαιρα ταπείνωσης και χριστιανικής καταξίωσης. Όλα τα σπαραλιάσματα και διεστώτα κομμάτια της συντριμμένης οικογένειας των Μουράκηδων αρχίζουν να σμίγουν ξανά. Ο γιος της Άννας βρίσκει το δρόμο του με την υποστήριξη και την αγάπη του Νικόλα, του γιου της Μαρίτσας. Η Άννα που τύχχανε και νονά του Νικόλα βρίσκει τον άντρα της μεταμορφωμένο αφού πέρασε μια ζωή στη φυλακή. Το ίδιο τον φέρνει πίσω η αγάπη στο γιο του και στο μικρό εγγονάκι του, αλλά και η αγάπη όλων.

Πάνω όμως από όλα εκείνο που μας έχει δώσει η Έλενα Μιχαηλίδου-Βαρλαάμ είναι τούτο: Η ψυχογραφία των ανθρώπων που ελαφρά τη συνείδηση αδικούν. Οι τύψεις, ερινύες, τους κυνηγούν ισόβιοι μέχρι την τελευταία τους πνοή. Είναι ένα ισόβιο κρυφό μαρτύριο χωρίς ησυχασμό και σίγουρα αν δεν υπάρξει μετάνοια κι εξαγνισμός ο άνθρωπος το κουβαλά και στην άλλη ζωή αιώνια μαζί του, και μοναχικός, έρημος από τη χαρά των άλλων ψυχών των εορταζόντων, υποφέρει. Πάσχει.

Στ' αλήθεια είναι πολύ αξιέπαινη η όλη προσπάθεια της συγγραφέας να μας δώσει σε βιβλία εκδομένο ένα μέρος από το έργο της.]

Είναι αλήθεια πως πήρε χαρακτήρες μέσα από τη ζωή της Κυπριακής κοινωνίας και της εποχής της. Τους έδωσε ζωή και μια υπόσταση ταυτόχρονα πήρε την ζωή αυτών των χαρακτήρων και ήρθε μέσα από τις σελίδες του βιβλίου της να μας δώσει τα δικά της μηνύματα που όπως έχουμε πει στην αρχή είναι ένα μαστίγωμα για την άδικη εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Κλείνοντας θα λέγαμε πως είναι ένα κάλεσμα το μήνυμα της για μια βίωση της Αγάπης όπως τη ζητά η χριστιανική βιοτή που έχει ακριβώς σαν πρωταρχικό χρέος πάντα την αγάπη

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΟΥΣΗΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ MAN MOHAN SINGH

Ο Man Mohan Singh γεννήθηκε το 1937. Είναι μέλος της Δημόσιας Υπηρεσίας Ινδιών. Άρχισε την καριέρα του ως καθηγητής της Αγγλικής Λογοτεχνίας, αφού απέκτησε τον τίτλο M.A. από το Κυβερνητικό Κολλέγιο, Ludhiana. Από το 1962 υπηρετεί στο Δημόσιο και είχε σειρά θέσεων όπως Γραμματέας Οικονομικών και Εκπαίδευσης, Δ/ντής Δημόσιας Εκπαιδευτικής Διοίκησης και Γραμματέας Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Κυβέρνησης του Punjab.

Έκαμε μεταπτυχιακές σπουδές στα Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Gambridge, όπου ειδικεύτηκε σε Μακροπρόθεσμο Οικονομικό Σχέδιο Ανάπτυξης. Ήταν μέλος του Ποιητικού Κύκλου του Πανεπιστημίου του Gambridge και έργα του εκδόθηκαν στο τετράμηνο τό περιοδικό Fresca. Τα ενδιαφέροντα του καλύπτουν ένα τεράστιο φάσμα από Δυτική και Ινδική κλασική μουσική μέχρι Ορνιθολογία. Έχει γράψει μια ειδική μελέτη για τα πουλιά της Ινδίας με ειδική αναφορά στην απεικόνιση των πουλιών σε μικρογραφίες. Ετοιμάζει δε ένα βιβλίο «Birds of Punjab» που έγραψε με τη βοήθεια του μ. Dr. Salim Ali. Ασχολήθηκε επίσης με τη μετανάστευση των πουλιών και τη δημιουργία του Harike Bird Santury όπου τα πουλιά είναι προστατευόμενο είδος. Η ποιητική του συλλογή «Village Poems» έχει ως θέμα ποιητικές εικόνες των πουλιών της Ινδίας.

Ο κ. Singh έχει πλούσιες εμπειρίες από περιβαλλοντικά και μορφωτικά προγράμματα και μελέτες. Ειδικεύεται στον τομέα εικόνων του περιβάλλοντος και της διατήρησής του όπως παρουσιάζεται στην Ινδική παράδοση. Έκαμε πολλές διαλέξεις με διαφάνειες.

Ως Γραμματέας του Τμήματος Πολιτισμού της Πολιτειακής Κυβέρνησης και τώρα της Κυβέρνησης των Ινδιών, οι εκδόσεις του καλύπτουν μεγάλο αριθμό θεμάτων. Προϊστατο των ανασκαφών του Sanghol στην Punjab. Δύο από τα γλυπτά που ανακαλύφθηκαν εξετέθηκαν στο Φεστιβάλ Ινδιών στις Η.Π.Α. το 1985.

Είναι ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Ποιητών των Ινδιών. Η νέα του ποιητική συλλογή εξυμνεί τα πουλιά με ειδική αναφορά στη συμβολική τους θέση στην Ινδική λαϊκή τέχνη και παράδοση.

ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Οι άνεμοι φύσηξαν ελεύθερα
πάνω από την αλυσοδεμένη γή.
Ακόμη και η απαλότερη αύρα
αψήφησε το συρματοπλεγμα
όταν πιο πέρα απ αυτό
απλωνόταν μια άλλη χώρα
χαμένη στην ανωνυμία.

Οι άνεμοι αναδιπλώνονται
καθώς περνούν τα αγκαθωτά σύρματα
μεταφέροντας στον ουρανό
πληγές αναίμακτες.

Κανένας φρουρός δεν αγριεύει
γιατί παραβιάστηκε ο άνεμος
κι η σκληρή ματιά του εξετάζει
το συνάνθρωπο που επηρεασμένος
από την σοφία των ελεύθερων ανέμων
σπάξει τα δεσμά της μοιρασμένης πατρίδας.

Τα ανύποπτα κοπάδια περιπλανήθηκαν
στην απεραντωσύνη της ελευθερίας
Οι σοροί όμως δεν προχώρησαν.
Το χορτάρι παρέμεινε ένας σιωπηλός θεατής
που έσκυβε να ανταμώσει το σιωπητό χορτάρι
πίσω από το συρματοπλεγμα
χαιδεμένο από τους ελεύθερους ανέμους
που έπνεαν ειρήνη πάνω στη γή.

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Οι λέξεις είναι αιχμάλωτες
αλυσοδεμένες με τα λεξικά
υπαγορευμένες και κωδικοποιημένες
από τη γραμματική.

Οι λέξεις
τα μεσάνυχτα δραπετεύουν
από τα λεξικά
και κυριεύουν τα όνειρα.

Οι λέξεις συνοματούν
ξεγλιστρούν από τις ρωγμές
της γραμματικής
μετατρέποντας την ειρηνική σιωπή
σε επανάσταση
κι ενώ παρασύρουν την ανύποπτη ανθρωπότητα
στις γραμμές αντιπαράταξης
εγκαταλείπουν τη μάχη
και χάνονται στη ζέστα του ήλιου.

Οι λέξεις είναι οι προδότες
ενός ερειπωμένου κόσμου
που ξυπνά μέσα στο χάος
σαν αυτές επιστρέφουν στα λεξικά
για να κοιμηθούν
βαθείά στην αγκαλιά της σιωπής.

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΑΓΝΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Στο νου μου έρχονται εικόνες
σαν ιπτάμενα έντομα
που ατέρμονα στριφογυρίζουν
ψάχνοντας για κηλίδες φωτός.
Η νομιμοφροσύνη μου τρεμοσβήνει
όχι σα τη φλόγα στην καταιγίδα
αλλά σα το φοβισμένο σκιουράκι
κάπου ανάμεσα στο δρόμο και τα δέντρα
μεταξύ της διάβασης και της επιστροφής.

Γράφω με σαφήνεια
όταν μιλώ για την ομίχλη
Ξαναγεννιέμαι κάθε φορά
που τα σκονισμένα φύλλα
ξεπλένουν τις εμπειρίες
των σκονισμένων καλοκαιριών
στην αγνή βροχή.

Τα ποιήματά μου
είναι όπως το τρίχωμα
των πολικών αρκούδων
που με ζεσταίνουν στην παγωνιά
του άγνωστου.

Τότε το παιδί μου κοίταξε τον ουρανό και είπε:
Κοίτα! Τα σύννεφα είναι βαλμένα
σα φέτες ψωμιού σε ένα γαλάζιο δίσκο
«Πεινάω»
Μόνο ένα παιδί μπορεί να γράψει
ποιήματα για αγνές αγάπες.

ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ '48

Μια πέτρα ρίχθηκε ξανά
πέρασε ξυστά τη στέρα.

Πουλιά και αναμνήσεις φτερούγισαν μακριά
Στη ματόβρεχτη διχόνοια
ένα λαιμός σφάχτηκε
αντίποινα για το νερό που κόπηκε
σ'ένα χωριό.

Η γή ανήκε πάλι σε ανθρώπους
και ονόματα.
Την άνοιξη του 48
Τα σπαρτά στάθηκαν προσοχή
μίσχοι και φύλλα επιστρατεύτηκαν
καθώς οι γεωργοί φορτωμένοι τα άροτρα
πέρασαν μπροστά τους.

Πάνω στα πράσινα σπαρτά
οι χρυσές κηλίδες
ξανατραγούδησαν.

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ ΕΝΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙ

«Ο θάνατος δεν έχει επικράτεια
εκεί που χάθηκε ένα λουλούδι
άλλο λουλούδι δεν θα υψωθεί
στο ράπισμα της βροχής»

DYLAN THOMAS

Ο θάνατος έχει τις οπλές και τα νύχια του
Η ζωή χωλαίνει πάνω σε δεκανίκια
φτιαγμένα από γλοιώδεις λέξεις.
ξεχειλισμένα από εμφιαλωμένες θρησκείες.

Για ν' απαλύνει ο πόνος
παίρνουμε κηρύγματα
σε χάπια καμωμένα
από σκόνη προσευχής.

Οι ελπίδες πολεμούν και χάνονται
καθώς ο θάνατος ηχεί.

Τα ερπετά θα έρπουν στον αιώνα τον άπαντα
γιατί έχουν φιρμάνι να έρπουν
κρυμμένο σε αεροστεγές δοχείο.
Τα πουλιά θα πετούν στους αιώνες
γιατί έχουν συμβόλαιο
υπογραμμένο με τον άνεμο.

II

Και τα μπουμπούκια;
Έχουν συνταγματικό δικαίωμα
ν' ανθίσουν
στην άχνα της πρώτης καλοκαιρινής βροχής
ή στο πρώτο λουλούδι της άνοιξης;

Οι πεθαμένοι αφήνουν πίσω τους
αναμνήσεις σε κάδρα
και θρήνους στο κενό.

ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ

Κάποτε δεν είχα λαλιά:
 Σα το στόμα αγωνιούσε
 να γευτεί τις λέξεις
 κι αυτές κυλούσαν με θόρυβο
 στη λεωφόρο του λαιμού
 σταματώντας σ' ένα κόμβο.

Τώρα δεν έχω χέρια:
 Οι λέξεις φυτρώνουν από τους ώμους
 ηχούν στο λαιμό
 χτυπούν στη γλώσσα
 και μιλούν στον άνεμο.

Ο πόθος μου μοιάζει
 με τα καταδικασμένα κούτσουρα
 των ακρωτηριασμένων χεριών
 που σαν κομμάτια από ουράνιο τόξο
 ποθούν ν' αγκαλιάσουν
 τους ορίζοντες της αγάπης.

Η ΑΡΧΗ

Το χωριό μου ήταν
 το έβδομο παιδί
 της ένωσης του χρόνου
 με το χείμαρρο μουσώνα.

Μεγάλωσε στη μήτρα
 ενός λόφου
 ενώ ρυάκια και επιδρομές
 προσπερνούσαν.

Κάθε φορά που η γη ταραζόταν
 και η βοή ενός σεισμού
 ξυπνούσε τα σκυλιά
 μια λέξη πετούσε πάνω από τα δέντρα:
 τα πνεύματα των πεθαμένων χωριών
 αναβαίνουν τη σκάλα του χρόνου.

και η βοή ενός σεισμού
 ξυπνούσε τα σκυλιά
 μια λέξη πετούσε πάνω από τα δέντρα:
 τα πνεύματα των πεθαμένων χωριών
 αναβαίνουν τη σκάλα του χρόνου.

Πρώτος ο λόφος γέννησε
 το έβδομο παιδί
 το χωριό ήτανε μια σελίδα
 από παληό παραμύθι
 σα σκιρτούσε ανάμεσα
 σε ανάκατες πέτρες
 και κομμάτια απο σπασμένα
 πήλινα αγγεία.

Από τα «ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ»
 (Νέα Δελχί, 1982)

Μετ: ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Τοῦ ἔντυπου λόγου μας καταγραφέα
 ἡ ἀρχάγγελη γραφίδα σου σέ ἀνέδειξε πρωταθλητὴ
 μεταμορφώνοντάς σε σέ βιβλίο τῶν βιβλίων
 πρὸς δόξα τῶν Ἑλλήνων.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΑΡΙΑ Π. ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

Ορισμένες πράξεις έστω κι αν ανήκουν στην πολύ ιδιαίτερη ζωή μερικών ατόμων πρέπει να ανακοινώνονται στο ευρύτερο κοινό, κυρίως για δύο λόγους: Γιατί πρώτο δείχνουν έστω κι ως μικρή συμπλήρωση τον χαρακτήρα του ορισμένου ατόμου και δεύτερο γίνονται πρότυπα προς μίμηση κι ας λέμε πως οι καιροί έχασαν τη διάθεση για «ανθρωπιά». Η αείμνηστη Μαρία Π. Ιωάννου, πρόεδρος, ιδρύτρια και συντηρητής (με τον σύζυγό της Παναγιώτη Ιωάννου) του «Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου» η οποία υπήρξε φάρος στο γυναικείο πνευματικό, καλλιτεχνικό και φιλανθρωπικό (με τη βασική έννοια της λέξης) τομείς του νησιού μας και όχι μόνο της Αμμοχώστου, όταν βρισκόταν στην κλινική περνώντας τις τελευταίες μέρες της ζωής της, συλλογίστηκε, παραμονές της αποδημίας της στους ουρανούς, τη φιλική υποχρέωση της να μεριμνήσει για τη δεινοπαθούσα ζωγράφο και λογοτέχنيδα Αθηνά Ταρσούλη, στην οποία οφείλει αρκετά η Κύπρος, ιδίως με την έκδοση του ογκώδους καλλιτεχνικού έργου της «Κύπρος». Στο σημείο αυτό δεν μπορώ να αποκρύψω τη χειρονομία της Μαρίας Π. Ιωάννου να ανακουφίζει συχνά την Ταρσούλη με πολλή λεπτότητα. Φαίνεται όμως πως η προετοιμασία για την αποδημία της στους ουρανούς της υπέδειξε την υποχρέωση να βρει κάποιο μόνιμο τρόπο βοήθειας στη φίλη της. Γι' αυτό απέστειλε από την κλινική στον τότε Υφυπουργό Κ. Βοβολίνη, δημοσιογράφο, την ακόλουθη επιστολή:

«Εξοχώτατον Υφυπουργόν παρα τω Πρόεδρω, κ. Κ. Βοβολίνην.

Παρακαλώ την υμετέραν εξοχότητα όπως μου επιτρέψει ίνα αναφέρω μιαν υπόθεσιν την οποίαν είμαι βεβαία ότι εάν γνωρίζατε θα είχατε διευθετήσει προ αρκετού χρόνου, καθ' ότι η σεβαστή υμών Κυβέρνησις αγαπά, ενδιαφέρεται και πονεί τον λαόν της Ελλάδας και πάντοτε προσπαθεί να θεραπεύη απάσας τας ανάγκας αυτού.

Η υπόθεσις έχει ως ακολούθως:

Εις την Λεωφόρον Αλεξάνδρας εντός της πολυκατοικίας υπ' αριθμόν 71-73 εις τον τέταρτον όροφον κατοικεί η μεγάλη και κορυφαία Ελληνίδα κ. Αθηνά Ταρσούλη δημοσιογράφος, συγγραφεύς, ποιήτρια και ζωγράφος. Η κυρία Ταρσούλη είναι ανάπηρη από αυτοκινητικόν δυστύχημα το οποίον επεσυνέβη εις αυτήν προ μερικών ετών. Προ δυο ετών έχασε αδοκίμως τον αγαπητόν της σύζυγον, λαμβάνει δε την σύνταξιν αυτού εκ 2.200 δρ. (δυο χιλιάδων διακοσίων δραχμών) ήτις την επαρκεί μόλις δια να πληρώνη την υπηρεσίαν και τα φάρμακα.

Ουδένα άλλον πόρον ζωής έχει.

Δια ταύτα θα παρεκάλουν δι' υμῶν την σεβαστήν Κυβέρνησιν ὅπως προστρέξει εἰς βοήθειαν αρωγός το συντομότερον.

Διατελώ μετά της προσηκούσης τιμῆς και σεβασμοῦ.

Μαρία Π. Ιωάννου, πρόεδρος Λυκείου Ἑλληνίδων Αμμοχώστου.

Διεύθυνσις: Κλινική Γ. Μαραγκοῦ (δρ)»

Ποίο ήταν το αποτέλεσμα από την αποστολή της πιο πάνω επιστολής δε γνωρίζουμε. Εξάλλου, η δημοσίευση της επιστολής αυτής έχει μοναδικό σκοπό να δείξει ακόμα μια μυστική πτυχή της δραστηριότητας και ταυτόχρονα του ήθους της αείμνηστης Μαρίας Π. Ιωάννου. Επιπλέον, να τη θυμίσει σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς που περνά η «φυλακισμένη» Αμμοχώστος.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Τ. Σ. * Ε λ ι ο τ: *Η ένότητα του Ευρωπαϊκού Πολιτισμοῦ. Εισαγωγικό δοκίμιο, μετάφραση και σχόλια Εὐάγγελου Ν. Μόσχου.* Ἀθήνα 1990.

Ὅπως τὸ ἔγραψε ὁ Ἀλμπέρ Καμὺ μὲ τίς «Ἐπιστολές σ' ἓνα Γερμανὸ φίλο» (1943-1944), τὸ ἴδιο αἰσθάνθηκε πὼς ἔπρεπε νὰ πράξει καὶ Βρεττανὸς ποιητὴς Τόμας Στέρον Ἔλιοτ, καὶ μάλιστα τὴν ἐπόμενη τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Κι αὐτὴ τὴ φορὰ ἀποφασίζει νὰ ἐπικοινωνήσῃ ὄχι μὲ τοὺς συμπατριῶτες του καὶ τοὺς ὁμότεχνους τῆς ἴδιας παράταξης, ἀλλὰ μὲ τοὺς χθεσινούς ἐχθρούς τῆς πατρίδας του, τοὺς Γερμανούς.

Ἔτσι ἔδωσε τρεῖς ὁμιλίες ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τοῦ Λονδίνου ἐνταγμένες στὴ σειρὰ τῶν ἐκπομπῶν του γιὰ τοὺς ἀκροατές του στὴν Εὐρώπη. Αὐτὸ ἔγινε τὸ 1946, χρονιὰ πού μίλησε ἀπὸ τὸν ἴδιο Σταθμὸ γιὰ τὰ ἴδια ζητήματα καὶ ὁ Καζαντζάκης. Ὁ ποιητὴς τῆς «Ἐρημῆς χώρας», τὸ φθινόπωρο τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀποφασίζει νὰ ἐπικοινωνήσῃ πνευματικὰ τόσο μὲ τοὺς Γερμανούς ὅσο καὶ μὲ τοὺς λοιπούς Εὐρωπαίους ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, ἐπιθυμώντας κυρίως νὰ ἀναφερθεῖ στὸ φλέγον θέμα, μείζοντος σημασίας γιὰ τὴν ἀγρυπνοῦσα ὑπεύθυνη συνείδησή του, τοῦ μέλλοντος τῆς γηραιᾶς Ἡπείρου. Ἐπρεπε νὰ διαφυλαχτεῖ ἡ ένότητα τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως αὐτὴ φανερωνόταν μέσα ἀπὸ τὴν ποικιλία καὶ τὴν ἰδιομορφία τῶν ἐπὶ μέρους πολιτισμῶν πού τὴν ἀποτελοῦν. Τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ὁ ποιητὴς θὰ τίς δημοσιεύσει ἀρχικὰ στὸ Adam International Review καὶ στὴ συνέχεια, σὲ τελικὴ μορφή, θὰ τίς περιλάβῃ ὡς «παράρτημα» στὸ βιβλίον του «Σημειώσεις γιὰ τὸν ὄρισμό τοῦ πολιτισμοῦ», ἀπὸ ὅπου καὶ τίς μετέφρασε μὲ ἄκρα ὑπευθυνότητα καὶ πιστότητα ὁ διευθυντὴς τῆς «Νέας Ἐστίας» κ. Μόσχος.

Κύριος ἄξονας καὶ τῶν τριῶν ὁμιλιῶν, πού μπορούμε νὰ τίς δοῦμε καὶ ὡς ἓνα ἐνιαῖο κείμενο, εἶναι πὼς γιὰ νὰ μπορέσει ἡ βαρύτατα τραυματισμένη ἀπὸ τοὺς δυὸ παγκοσμίους πολέμους Εὐρώπη νὰ παίξῃ κάποιον σημαντικὸ ρόλο στὸν μεταπολε-

μικό κόσμο, θά πρέπει νά άντλήσει δυνάμεις από τις παραδόσεις της έμμένοντας ταυτοχρόνως στόν πνευματικό και πολιτιστικό της προορισμό. Παράλληλα στις τρεις αυτές όμιλίες του πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ὁ Ἔλιοτ, ἀναφέρεται σὲ πολλὰ ἄλλα ζητήματα ἠθικά, πνευματικά, πολιτιστικά και κοινωνικά.

Σχετικά μὲ τὴν μετάφραση ποὺ ἐπιχείρησε ὁ κ. Μόσχος ἔχουμε νά παρατηρήσουμε πὼς τὴν χαρακτηρίζει καλλιέπεια, πυκνότητα ὕφους και γλωσσικὴ ἄνεση. Ἡ πυκνότητα τοῦ πρωτοτύπου εὐρίσκει τὸ ἀντίστοιχό της και στὴν πάντα ἀπαιτητικὴ ἑλληνικὴ λαλιά. Κι αὐτὸ γιατί ὁ Ἕλληνας μεταφραστὴς εἶναι πεπειραμένος ἐργάτης τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου κι ἀπὸ τοὺς πλέον εὐαίσθητοποιημένους δοκιμογράφους πάνω στα προβλήματα τοῦ καιροῦ μας.

Δὲν εἶναι μικρότερης σημασίας και ὁ περιεκτικὸς πολυσέλιδος πρόλογός του. Σ' αὐτὸν γίνεται εὐρὺς λόγος γιὰ τὴ ζωὴ και κυρίως γιὰ τὸ πολυσχιδὲς ἔργο τοῦ Ἔλιοτ και ἀναλύονται οἱ τρεις ὀμιλίες του, ὥστε τὰ πολυσήμαντα νοήματά τους νά περάσουν στοὺς ἀναγνώστες ὄλων τῶν ἐπιπέδων. Στὴν ἐργασία του αὐτὴ γιὰ τὸν Ἄγγλο ποιητὴ ὁ κ. Μόσχος ἀναδεικνύεται ἔξοχος μεταφραστὴς και διεισδυτικὸς δοκιμογράφος. Και ἡ συμβολὴ του στὴν ἐμπέδωση τῆς εὐρωπαϊκῆς ιδέας ἀνάμεσα στοὺς δυσπροσάρμοστους και καχύποπτους συμπατριῶτες μας ὄχι εὐκαταφρόνητη.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κύπρου Χρυσάνθη: «Τα τραγούδια της Τριανταφυλλένης», Λευκωσία 1990.

Δεν ξέρω πόσο θα προσθέσει στο ἔργο του Κύπρου Χρυσάνθη το τελευταίό βιβλίο του, το «Τα τραγούδια της Τριανταφυλλένης». Εκείνο που ξέρω εἶναι ὅτι το λυρικό στοιχείο ἐδῶ βρίσκεται στὴν καλύτερή του ὥρα, εἶται που τα προσωπικά αἰσθήματα του ποιητῆ, που παφλάζουν σαν γάργαρα νερά πλούσιας πηγῆς, νά ταυτίζονται με το μίλημα της ψυχῆς του κάθε αισθαντικοῦ ἀναγνώστη.

Εἶναι, βέβαια, πέρα για πέρα υποκειμενικό το κεντρικό θέμα της Τριανταφυλλένης, που τραγουδά ὁ Χρυσάνθης και προσκομίζει σαν «κάνισκιον» σε κάποια καιρία τρυφερὴ ἀνάμνηση. Ἀλλὰ το διάχυτο ἐρωτικό στοιχείο, με μια γνησιότητα κι ὁμορφιά που θυμίζει Μίμνερο και ἄλλους ἀρχαίους λυρικούς, εἶναι ἓνα μοναδικὰ χαριτωμένο ἀνοίγμα πρὸς χίλιους δυο κόσμους ουσιαστικῆς συγκίνησης. Το παγανιστικό μεθύσι που ἀνάβει ἡ πληγωμένη μνήμη γιὰ τὴν «ελληνίσσα μικρὴ ἀφροδίτη, τὴν Τριανταφυλλένη Ἀμμόχωστο», ἡ ἀθεράπευτη νοσταλγία «των χαμένων ἀστεριῶν και της μικρῆς ομίχλης» που πονά και πεισμώνει, ὁ καημός γιὰ «τὴ χαμένη ιδέα» που ματώνει, τὸ πάθος «γιὰ τὸ ἱερό χῶμα της πατρίδας και τὴν ἱερὴ γλῶσσα των Ἑλλήνων», ἡ λαχτάρα «ν' ἀναστηθῶν οἱ τόποι κι οἱ παλιοὶ μας θρύλοι», ἡ μελωδία των γιαλῶν και των ζεφύρων, και τὸ θρόϊσμα των ἀγγέλων της λευτεριάς», ἡ ἐγνοια και ἐγκαρτέρηση γιὰ τὸ χρόνο που φεύγει - ὅλα αὐτά και ἄλλα πολλὰ συνθέτουν μια βαθύτατα ἀνθρώπινη ἀλήθεια, που πρᾶγματι, συνεπαίρνει.

Ὅμως δεν εἶναι μονάχα τὸ τι εἶναι που τραγουδά ὁ ποιητὴς - εἶναι και τὸ πὼς τὸ τραγουδά. Ὁ λόγος ἔχει καθαρότητα και ἀρχοντιά, οἱ στίχοι και οἱ ρυθμοὶ εἶναι ἓνα ἀπαλό παιγνίδι ὄλο μουσικὴ, ἡ ποιικιλία των μορφῶν σπάει κάθε υποψία μονοτονίας. Αἰσθήματα, ιδέες κι ἐκφραση εἶν' ὅλα δεμένα μεταξύ τους και κάνουν μια ποίηση που

αναδίνει, πράγματι, το άρωμα του πιο γνήσιου λυρισμού και τους τόνους της πιο γλυκιάς μουσικής.

Μεταφέρω εδώ την όλη ρέμβη και λυτρωτική ανάταση της επιλογικής «Επιθυμίας»:

Περνώ τις τελευταίες μου μέρες στις ακτές της Μεσογείου.

Με αξίωσε ο Θεός να γεννηθώ Έλληνας στην Κύπρο

με δέσημ ορθόδοξες ωδές στην προσευχή μου

και πνεύμα αθλητικό.

*Κι ήταν η Τριανταφυλλένη της καρδιάς μου ωραία υπόθεση παραμυθιού
κι επιθαλάμιος ήχος*

σα μάτια γαλανά σε ανέσπερο ουρανό.

Ελπίζω να καταδεχτεί ο Θεός να με υποδεχτεί

μ' ένα φανήεν ελληνικό:

«Ως ευ παρέστης τέκνον μου απ' την Κύπρο».

ΦΡΙΕΟΣ ΒΡΑΧΑΣ

Ο Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

Κώστα Μ. Προυσή «Έλληνες Ποιητές και Πεζογράφοι», Έκδ. Έστιας, Άθήνα 1990.

Η θητεία του Κώστα Προυσή στην κριτική και τη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας κρατά δεκαετίες και έχει εκτιμηθεί από ευρύ φάσμα έπαρκων ατόμων του φιλολογικού κόσμου. Ένα μέρος της προσφοράς του στον νεοελληνικό κριτικό λόγο περιλαμβάνει το βιβλίο του «Έλληνες Ποιητές και Πεζογράφοι». (Σε άλλο τόμο, πού βρίσκεται κι όλας υπό εκτύπωσιν, κατατάσσονται οί Κύπριοι). Βέβαια, μελέτες του συναντά ένας και σε πιο παλιά έκδοσή του στην «Πορεία Ζωής» (τόμ. Α', 1975) ανάμεσα σε άλλες κριτικές εργασίες και δοκίμια (Μένος Φιλίντας, Βλαστός και Τζάρτζανος, Κωστής Παλαμιάς κλπ.). Όμως με τον παρόντα τόμο δίνει το «άνθολογημένο» πια παρόν του και μπορείς να άντιληφθεις πια σφαιρικά τον κριτικό του λόγο με σύστημα καταταγμένο.

Ό τόμος «Έλληνες Ποιητές και Πεζογράφοι» διαιρείται σε πέντε ενότητες:

Έ πρώτη ενότητα αναφέρεται στο Σολωμό (τέσσερις εργασίες).

Έ δεύτερη ενότητα στον Παλαμά (έξι εργασίες).

Έ τρίτη ενότητα στους ποιητές Γρυπάρη, Κάλβο, Σκίπη, Πορφύρα, Καρυωτάκη (τρεις εργασίες) και Καζαντζάκη (τρεις εργασίες - περιλαμβάνονται και τά έμμετρα θεατρικά του).

Έ τέταρτη ενότητα στους πεζογράφους Παπαδιαμάντη, Βλαχογιάννη, Μυριβήλη, Βενέζη, Τερζάκη, Θεοτοκά, Καραγάτση, Πολίτη, Λουντέμη, Σκαρίμπα, Πρεβελάκη, Ξεφλούδα, Δέλιο, Άρχάδιο, Γιαννόπουλο, Βαφόπουλο.

Έ πέμπτη ενότητα κυρίως στην ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Για τὸν κάθε λογοτέχνη ὁ κριτικός, καὶ μελετητὴς Κώστας Προυσηὶς κοιτάζει καὶ ἐπισημαίνει τὴ συμβολὴ του στὸν νεοελληνικὸ λόγο μὲ καιρίους χαρακτηρισμούς. Στὸν «Διονύσιο Σολωμὸ» τονίζει τὴν παρουσία του στὴ φωνὴ Πατρίδας ὡς... «Πολέμησε ὅμως μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὸ στίχο του, φώτισε καὶ θέρμανε καρδιές, ἔγινε καταλαλητὴς τῶν ὄποιων τυράννων, πολιτικῶν ἢ πνευματικῶν, καὶ σίγουρα εἶναι, ὅπως καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἄξιος Ἀγωνιστὴς τοῦ Εἰκοσιένα». Ἐπίσης, τονίζει τὴν ὑποστήριξή του στὴ δημοτικὴ καὶ μὲ τὴ «Γυναίκα» τῆς Ζάκυνθος καὶ τὸ «Διάλογο» «γίνεται ὁ Σολωμὸς ὁ πατέρας τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας» Ὁρθὲς παρατηρήσεις, ὅπως καὶ ὁ λόγος του γιὰ τὴ μελωδικότητα τοῦ στίχου του.

Ὑμνητικὰ μέσα στὴν ἀληθινότητα τῶν παρατηρήσεών του ὁ Προυσηὶς μιλά γιὰ τὸν Κωστὴ Παλαμά, φέροντας ἐπικουρικὰ καὶ τὶς γνώμες ἄλλων. Σημειώνεται ἡ ὀρθὴ θέση πῶς «... ἡ ἱστορία τῆς Φυλῆς ξαναπλάθεται ποιητικὰ...», καὶ ἡ «τολμηρὴ» (ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος) πίστη πῶς «ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ πνευματικὸς πατέρας τῆς στρατιωτικῆς Ἐπανάστασης στὸ Γουδί στὰ 1909...», ἀλλὰ τονίζεται καὶ ἡ ξεχωριστὴ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν Κύπρο. Ἐπισημαίνεται καὶ τὸ σύντομο κείμενο τοῦ Προυσηὶ γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Παλαμᾶ στὴ Πάφο, στὸ ὁποῖο κατονομάζονται οἱ ὑπεύθυνοι τῶν τοπικῶν ἐρανῶν (Μαρία Π. Ἰωάννου, Κ. Προυσηὶς, Γιάνγκος Ἡλιάδης, Σάββας Χρίστis, Παῦλος Βαλδασερίδης καὶ Χρ. Γαλατόπουλος).

Περισσότερες σύντομες παρατηρήσεις ἀποτελοῦν τὰ κείμενα τοῦ Κ. Προυσηὶ γιὰ διάφορους ποιητές, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὀμιλία γιὰ τὸν Ἰ.Ν. Γρυπάρη καὶ τὸν Καρυωτάκη. Στὸν Καρυωτάκη, μάλιστα, συζητεῖ καὶ τὶς ἀπόψεις καὶ πληροφορίες γιὰ τὸν ἄτυχο αὐτὸ ποιητῆ, πού ἐξέφρασαν διάφοροι, ὅπως καὶ τὶς ἐπιδράσεις τῆς ποιήσεώς του. Τὸ πρόβλημα «Καζαντζάκη» ἰδιαίτερα τὸν ἀπασχολεῖ. Σ' αὐτὴ τὴν ἐργασία βρῖσκονται βοθητικὲς γιὰ περαιτέρω ἔρευνα ἰδέες.

Στὴν ἐνότητα τῶν νεοελλήνων πεζογράφων ἡ ἐργασία γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, «τὸν Ἅγιο τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», πολὺ πλήρης ἀπὸ κάθε ἀποψη, δίνονται ἀπὸ τὸν Κ. Προυσηὶ πληροφορίες, τοποθετήσεις στὸ ἱστορικὸ περιβάλλον, ἀναλύσεις ἔργων, ἀπόψεις ἄλλων μελετητῶν. Πάνω στὴν ἴδια γραμμὴ κοιτάζεται ἀπὸ τὸν Προυσηὶ καὶ ὁ Βλαχονιάνης. Κριτικὲς ἀποτιμήσεις ἔργων τοῦ Μυριβήλη κατὰ καιροῦς ἀποτελοῦν τὸ κεφάλαιο Στρατῆς Μυριβήλης. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Ἡλίας Βενέζης. Μερικὰ βιβλία τοῦ Τερζάκη κρίνονται ἀπὸ τὸν Προυσηὶ (μ' ὄλο πού ὑποσημειώνει μὴ τελικὴ μελέτη του στ' ἀγγλικά γιὰ ὅλα τὰ μυθιστορήματα τοῦ Τερζάκη). Ἡ ἴδια γραμμὴ ἀκολουθεῖται γιὰ λίγα ἢ περισσότερα ἔργα καὶ τῶν ἄλλων πεζογράφων.

Σοβαρὲς εἶναι οἱ παρατηρήσεις τοῦ Κ. Προυσηὶ, σχετικὰ μὲ τὶς Ἱστορίες τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας», ὅπως π.χ. γιὰ ἐκείνη τοῦ Ἰ.Μ. Παπαγιωτόπουλου, ἡ ὁποία «συχνὰ ἀπογοητεύει μὲ τὶς ἐλλείψεις», καὶ τὶς ὑπερεκτιμήσεις προσώπων τρίτης καὶ τέταρτης σειρᾶς. Περισσότερο ἐκτιμᾶ τὴν ἱστορία τοῦ Κ.Θ. Δημαρᾶ πού τὴ βλέπει πῶς ἐξετάζει συνθετικὰ καὶ ἀναλυτικὰ τὴ νεοελληνικὴ γραμματεία. Μὲ λεπτομέρεια σχολιάζει ἀρνητικὰ τὴν ἱστορία τοῦ Καμπάνη, τὴν 5η ἐκδοση πού ἄπρπετε νᾶχει λιγότερες παραλείψεις καὶ λάθη.

Ὁμολογῶ πῶς ἡ περιδιάβαση στὸ κριτικὸ αὐτὸ κείμενο τοῦ Κώστα Προυσηὶ ἀποτελεῖ σωστὴ περιδιάβαση στὸ νεοελληνικὸ λόγο μιᾶς ἐποχῆς, ὅπου ξεχωριστὰ πρόσωπα τοῦ λόγου μίλησαν καὶ διαμόρφωσαν τὸ νεοελληνικὸ λόγο. Ταυτόχρονα

είναι και μιὰ εισαγωγή στην εποχή που έδρασαν τὰ πρόσωπα αὐτὰ και ἕνα μέτρο σύγκρισης γιὰ τὶς ἐπόμενες γενιές τῆς λογοτεχνίας. Παράλληλα εἶναι και ὁ λόγος τῆς πνευματικῆς Κύπρου γιὰ τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοὺς ἐργάτες τοῦ λόγου, γραμμένος ἀπὸ ὑπεύθυνή μας πέννα.

Γιάννης Κατσούρης: «Στυλιανού Ανάβασις», Αθήνα 1990

Εἶναι γνωστός ο ρεαλιστικός τόνος του πεζογράφου Γιάννη Κατσούρη και οὖι τολμηρές του εκφράσεις χωρὶς ὑποπτες προθέσεις (απλῶς στυλ). Ακριβῶς τούτο το ὕφος, το πολὺ καθημερινὸ και ζωντανὸ της κουβέντας, με τὶς τολμηρές εκφράσεις, χαρακτηρίζει και το μυθιστόρημά του, που ἔχει τίτλο «Στυλιανού Ανάβασις».

Το μυθιστόρημα αὐτό, γραμμένο σε πρῶτο πρόσωπο, ορισμένες στιγμές σου δίνει την εντύπωση μερικῆς αυτοβιογραφίας με ξέσπασμα ἐξομολογήσεων. Ξεκινᾷ ἀπὸ τη μαθητικὴ ηλικία των πρωτευόντων χαρακτήρων (ἐπικεντρο ο πρωταγωνιστῆς Γιάννης Στυλιανού, Λευκωσιάτης), ὅπου οὖι πρῶτες παρανομίες και οὖι αμαρτίες της ζωῆς, προχωρεῖ στα πρῶτα μετεφηβικά χρόνια με την εἴσοδο στη βιοπάλη, και φτάνει σε μιὰ κάπως καταστημένη ηλικία (ὑπαρξη επαγγέλματος, γάμος, παιδιά, ἀνάμιξη στα κοινωνικά θέματα της Κύπρου) Κάθε περίοδος ἔχει τα χαρακτηριστικά της και ταυτόχρονα παρακολουθεῖται και συσχετίζεται με τα γύρω πολιτικοκοινωνικά ζητήματα, με ἀποφυγὴ ὁμως των ἀμεσων ἐξαρτήσεων ἢ των αυστηρῶν και ἀπὸ καθέδρας κριτικῶν ἀντιμετωπίσεων.

Κατ' ἀρχὴν ο βασικός χαρακτήρας ἢ πρωταγωνιστῆς αυτοαναλύεται ἔτσι συνεχῶς με πολὺ ζωντανὸ τρόπο. Κοντὰ του, με λίγα λόγια ἢ περισσότερα συμβάντα και χαρακτηρισμούς, διαγράφονται οὖι υπόλοιποι χαρακτήρες, ἀνάμεσα στους οποιούς κυριαρχεῖ ο Παντελής, κακόφημος ἀλλὰ και μυαλό ἐμπορικό και κριτικό τουλάχιστον για τα της αγοράς.

Τα πολιτικά θέματα της Κύπρου ἀπὸ το '31 ἔως την τουρκικὴ ἀνταρσία του 1963-64 χρησιμοποιούνται με προσοχή για να καταγραφεῖ ἡ περιρρέουσα ατμόσφαιρα μέσα στην οποία συμβαίνουν τα του μυθιστορήματος. Ὅμως ἕνας γυναικεῖος χαρακτήρας, με ἀμφίβολη ἠθική στάση, πολιτικά και εθνικά παίρνει νόημα, δικαιολογημένο, με το θάνατό του. Ἀντίθετα ο ἀντίστοιχος ἀνδρικός χαρακτήρας, με τον οποιό συνδεόταν αὐτή, περιορίζεται στην ὑπόπτη ἀξιοποίηση της συμβολῆς του στον ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα, ἔτσι που ἀναμίχθηκε στην πολιτικὴ των συμφερόντων και ἀναρριχήθηκε. Τέλος, ἡ ὑπαρξη ενός νεαροῦ Τούρκου, που ζούσε στη γειτονιά και ἀποτελοῦσε μέλος της ομάδας των μαθητῶν (ποδοσφαιρική κλπ) δείχνει μιὰ πολὺ ὠριμη και φιλικὴ στάση ἐναντι των φίλων της παλιάς εποχῆς κατὰ την ἀνταρσία των ὁμοεθνῶν του. Να εἶναι τούτο ὑποσυνείδητα ἔκφραση ἀντίληψης για φιλικὴ συμβίωση με την Τούρκικη Κοινότητα; Κατὰ πάσαν πιθανότητα, γιατί ο κύριος χῶρος, ὅπου διαδραματίζονται τα περισσότερα περιστατικά του μυθιστορήματος εἶναι ἡ περιοχή κοντὰ στην Πύλη Ἀμμοχώστου, στην οποιά ὑπῆρχε μιὰ νησίδα με Τούρκους κατοίκους.

Ἐχω την ἀποψη πως πολὺ ἀπλά και σίγουρα ἔχει ἀπὸ τον Κατσούρη, καταγραφεῖ αὐτή ἡ νεότερη εποχὴ της Κύπρου, κυρίως της Λευκωσίας, μετὰ το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ἔως την Τούρκικη ἀνταρσία, την προάγγελο της τωρινῆς δύσκολης

κατάστασης της Κύπρου. Απέφυγε ο συγγραφέας τα μεγάλα λόγια και τις δοκιμασμένες σκέψεις, δεν στάθηκε με φοβερές επισημάνσεις σε γεγονότα περιγράφοντας τα εντυπωσιακά, δεν πήρε πολιτικές στάσεις με απαριθμήσεις θεωριών και επιθέσεις. Όμως τα ανέμειξε κι έδωσε ποικιλία στην εξέλιξη του μύθου του και ταυτόχρονα μια μαρτυρία της εποχής προσηκτική.

Μ α ί ρ η Π. Σ τ α ύ ρ ο υ: «Οί υπέροχοι άλλοι», μυθιστόρημα, Ἀθήνα 1990.

Ἡ ἐκτύλιξη τοῦ μύθου στό μυθιστόρημα τῆς Μαίρης Π. Σταύρου, πού ἔχει τίτλο «Οἱ υπέροχοι άλλοι», δέν γίνεται σέ εὐθεία ὀριζόντια γραμμῆ. Τοῦτο κι ὅλας εἶναι τὸ πρῶτο χαρακτηριστικὸ τῆς γραφῆς τῆς μυθιστοριογράφου. Αὐτὴ ἡ ὀριζόντια γραμμῆ, πού κατευθύνεται πρὸς τὴν κορύφωση τοῦ τέλους, διαρκῶς διακόπτεται μὲ ἐπιστροφές στό παρελθόν, δημιουργώντας τὴν ἐκπλήξη καὶ τὴν ποικιλία, προπάντων τὸ συνεχές ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ καὶ ὁ μῦθος ἔχει τὴν «παραξενιά» καὶ τὴν πρωτοτυπία του, εἰδικὰ ἐντοπισμένο στόν κύριο χαρακτήρα, τὴ Μίνα, πού εἶναι νόθα, υἱοθετημένη ἀπὸ ἑβραϊκὴ οἰκογένεια, ἐνῶ εἶναι βαπτισμένη χριστιανή, σημαδεμένη μὲ ἀριθμὸ ἑβραίου, πού μεγαλώνει πιά στὴ θεία της, ἀλλὰ περιβάλλεται μὲ ἀγάπη καὶ ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῆς ἑβραϊκῆς οἰκογένειας στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ τῆς Μαίρης Π. Σταύρου εἶναι οἱ συχνές ἀναφορές σὲ ποικίλα πρόσωπα διαφόρων καταστάσεων καὶ ἐπιπέδων μὲ σύντομους χαρακτηρισμούς. Ἔτσι δίπλα στὰ τρία-τέσσερα πρωτεύοντα πρόσωπα κινουῦνται ἔστω καὶ ὡς «εἰς τὸ περιθώριο» ὁμάδες ἄλλες, πού ἰχνογραφοῦν τὴν ἐποχὴ, τὴ συνοικία καὶ τὶς ἀντιλήψεις, κυρίως τῆς ἀμέσως μεταπολεμικῆς ἐποχῆς στόν ἑλληνικὸ χῶρο.

Τέλος, ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς γραφῆς, πολὺ πρωτότυπο, πού χρησιμοποιεῖ ἢ μυθιστοριογράφος, ἰδίως στόν κατὰ κάποιον τρόπο ἐσωτερικὸ της μονόλογο ἢ διάλογο, εἶναι οἱ χαρακτηριστικὲς καθημερινές φράσεις, οἱ ὁποῖες δίνουν ζωντάνια καὶ καθορισμούς σὲ πρόσωπα καὶ σὲ συμπεριφορές. Τὰ γεγονότα γίνονται σὲ δυὸ ἐπίπεδα: τὸ ἕνα στόν ἐξωτερικὸ κόσμο, στίς σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ ἄλλο μὲς τὴν ψυχὴ τῆς πρωταγωνίστριας τοῦ ἔργου σὲ τύπο σχολίων σὰν ἐσωτερικὸς διάλογος ἢ μονόλογος.

Οἱ βασικοὶ χαρακτήρες πού δεσπόζουν σὲ ὅλο τὸ μᾶκρος τοῦ μυθιστορήματος «Οἱ υπέροχοι άλλοι» εἶναι τρεῖς: Ἡ Μίνα, ὁ κυριαρχικὸς τύπος, ὄνειροπόλα, ἡ θεία της, γυναίκα λαϊκὴ πού ἀντιπροσωπεύει τὸν μόχθο καὶ τὴν καλωσύνη, κι ὁ Ἀντώνης, ὁ ψυχρὸς μικροαστὸς μὲ τίς συντηρητικὲς ἀρχές.

Ὁ μῦθος διαστρώνεται ὡς ἑξῆς: Ἡ Μίνα μαθήτρια στίς δυὸ τελευταῖες τάξεις τοῦ Λυκείου, ζεῖ μὲ τὴ θεία της, χήρα ἀρειοπαγίτη, δασκάλα. Δυσκολεύεται στὰ μαθήματα, διαρκῶς ὄνειροπολεῖ καὶ ὄρες-ὄρες θυμᾶται τὴν παιδικὴ τῆς ἡλικία, τότε πού ἀπὸ τὴ μὰ βομβαρδιζόταν τὸ σπιτικὸ τῆς θείας τῆς μητέρας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ τρομερὴ ζωὴ στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῶν Ἑβραίων. Στίς τελευταῖες τάξεις τοῦ σχολείου πλέκεται σὲ εἰδύλλια μὲ τὸν Πάνο, τραγουδιστὴ καὶ ἀνεπρόκοπο, μὲ τὸν Ἀντώνη, σοβαρὸ, τυπικὸ καὶ μὲ τὸν Ἀλμπέρ, πού τὴν παρασέρνει στόν «τεκέ».

Κάποτε μπαίνει φοιτήτρια τῆς νομικῆς, στό Πανεπιστήμιο. Στὸ μεταξὺ παρουσιάζει σημεῖα προφηματικῆς καταστάσεως καὶ περιφέρεται στό σπῆτι. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο αὐξάνουν οἱ ὄνειροπολήσεις. Ἡ ζωὴ της γεμίζει μὲ σχόλια γιὰ τὴ γειτονιά, μὲ

παραστατικές περιγραφές και σχόλια. Κάποτε παίρνει το πτυχίο της νομικής και αγοράζει το γραφείο του δικηγόρου της, που της ανάγγειλε την πλούσια κληρονομιά, που πήρε από το θετό πατέρα της και τον αδερφό του τόν έβραϊο Άαρών.

Η διήγηση γενικά έχει μιὰ γοργότητα με πολλές ποικιλίες, σχόλια, χαρακτηρισμούς, ιστορίες τών άλλων. Μόνο προς τὸ τέλος ἡ ἱστορία τῆς γυναίκας τοῦ ἐκτελεσμένου» ἔχει σχετικὰ ἀρκετὸ μάρκος, σὰν παρέμβλητη αὐτοδύναμη ἱστορία ἢ διήγημα, ἔστω κι ἂν στίς πέντε-ἕξι τελευταῖες σελίδες ἡ Μίνα, ἡ πρωταγωνίστρια, θεωρεῖ πρότυπο, σωτήριο γι' αὐτήν, τὴ γυναίκα τοῦ ἐκτελεσμένου. Προσωπικὰ ὑποψιάζομαι πὼς ἡ μυθιστοριογράφος με τὴν παρέμβλητη αὐτὴ ἱστορία θέλησε νὰ δείξει τὰ τοῦ ἐμφυλίου. Πάντως καὶ τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ ἔργου ἔχει τὴ χάρη του, προσάτων ἂν τὸ δεῖς ὡς αὐτοδύναμο.

Γενικὰ ἔχω τὴν ἄποψη πὼς τὸ μυθιστόρημα «Οἱ ὑπέροχοι ἄλλοι» ἔχει μιὰ σημαντικὴ θέση στὴ νεοελληνικὴ μυθιστορία, ἰδίως ὡς γραφή.

Σ τ α ὕ ρ ο ς Σ. Φ ω τ ί ο υ: «Ἀλλοτρίωση καὶ αὐτογνωσία», Ἀθήνα 1990.

Μὲ πλούσια ἔκφραση ὁ Σταῦρος Φωτίου στὸ βιβλίο του «Ἀλλοτρίωση καὶ αὐτογνωσία» μᾶς ἐκθέτει τίς θέσεις του — θέσεις Ὁρθοδοξίας — σὲ φλέγοντα θέματα, μερικὰ μὲ διαχρονικὴ σημασία, μερικὰ σύγχρονα καὶ πολὺ δικὰ μας.

Τὸ βιβλίο «Ἀλλοτρίωση καὶ αὐτογνωσία» διαιρεῖται στίς ἐξῆς ἐνότητες: α) Ὁ Θεὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, β) Ἡ σημαντικὴ τοῦ ἔρωτα, γ) Τὸ τίμημα τῆς ἀλλοτρίωσης καὶ δ) Τὸ ἐπίμετρο.

Στὴν πρώτη ἐνότητα «Ὁ Θεὸς τῆς Ὁρθοδοξίας» ὁ συγγραφέας πολὺ εὐστοχα καταγράφει τοὺς τρόπους με τοὺς ὁποίους ἀντιμετωπίζεται ὁ Θεός. Καὶ καταλήγει πολὺ ὀρθὰ πὼς ὁ Θεὸς τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἡ ἀγάπη πού «βιώνεται ὡς κοινωνία καὶ ἔνωση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου» μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ «σκάνδαλο» πού στηλιτεύει τὴ στείρα καὶ ἄγονη προσκόλληση στὸ γράμμα καὶ τὸν νόμο, πού διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς πού καταγγέλλει τὴν ὑποκρισία καὶ τὴ διπλὴ ἠθικὴ, αὐτὸς πού ἐπικρίνει τὴν γύμνια καὶ ἀνεπάργεια τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιτίθεται στὴ βουλμία, ἀλλὰ πού προσφέρει τὴ συγγνώμη. Καὶ ὁ συγγραφέας δίνει μεγάλη σημασία στὴν ἰδιαιτερότητα τοῦ κάθε ἀνθρώπινου προσώπου, πού κομίζει ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, γιατί μέσα στὴν κοινωνία προσώπων μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ ὁ ἀνθρώπος στὰ ποικίλα ἀδιέξοδα. Τέλος, ὁ συμβολισμὸς τῆς Ἀνάστασης τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ συνεχὴς προσπάθεια νὰ γίνῃ ὁ ἄλλος ἀδελφὸς καὶ ὁ ἐχθρὸς φίλος, δηλ. ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου πρὸς τὸ καλὸ, νὰ κάμῃ τὸν ἀνθρωπο θεάνθρωπο.

Στὴ δεύτερη ἐνότητα «ἡ σημαντικὴ τοῦ ἔρωτα», ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἡ σημασία τοῦ γάμου, τὸν ὁποῖο δὲν ἀντιμετωπίζει ὡς νομικὴ διάταξη ἀλλὰ ὡς ἐρωτικὴ σχέση με κοινωνία αἰσθημάτων καὶ συνεργασίας. Ἡ Ὁρθοδοξία τὸν βλέπει στὴ «σύμπτωση τῆς ἀγάπης τῶν συζύγων, στὴν ἐρωτικὴ ἀλληλοπεριχώρηση καὶ στὴν ἀγαπητικὴ αὐτοπροσφορὰ. Ὁ συγγραφέας με βάση τὴν Ἁγία Γραφή ἀλλὰ καὶ τὴ λογικὴ καταγγέλλει τὴν αὐτονόμηση τῆς σεξουαλικότητας, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἐκμετάλλευση καὶ ἐμπορευματοποίηση τοῦ σώματος. Ἐξάλλου, ἡ πορνεία, μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ γάμο, εἶναι ἡ ἀπρόσωπη σεξουαλικότητα. Καὶ κάθε μέσον (βιβλία, θεάματα κλπ.) πού προάγουν αὐτὴ τὴν αὐτονομία τῆς σεξουαλικότητας καταδικάζονται.

Ἄλλὰ σχετικὸ μὲ τὸν γάμο καὶ τὸν ἔρωτα εἶναι ἡ ἰσότητα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μέσα στὴν προσωπικὴ τους ἰδιομορφία καὶ ὄχι στὴν ἰσοπέδωση. Τέλος, ἡ ἀμβλωση (καὶ ἀμβλωση συνειδήσεων) δὲν εἶναι ἀντισύλληψη, ἀλλὰ καταστροφὴ τοῦ παιδιοῦ ποὺ εἶναι προέκταση τῆς ἀγάπης τῶν γονιῶν καὶ δὲν δικαιολογεῖται μὲ τὶς δικαιολογίες τῆς δημογραφίας καὶ ἄλλων σκοπιμοτήτων.

Στὴν τρίτη ἐνότητα, «Τὸ τίμημα τῆς ἀλλοτριώσεως», ὁ συγγραφέας ἀντιμετωπίζει μερικὰ σημερινὰ προβλήματα μας ὅπως στὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία, μὲ ἔμφαση στὴ σημασία τοῦ καλλιιεργημένου καὶ ἐλεύθερου δασκάλου, ποὺ τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸν δάσκαλο ποὺ ὑπηρετεῖ τὸ δημόσιο ὡς ἐπαγγελματίας. Καὶ τονίζει πῶς «Ἄνθιση ἑνὸς ἔθνους σημαίνει ἀνθιση τῆς παιδείας». Ἐπίσης ὁ συγγραφέας κοιτάζει τὴν τάση πρὸς τὰ ναρκωτικὰ ὡς ὑποβάθμιση τῆς ζωῆς, γιατί δὲν ὑπάρχει, πιά νόημα στὴ ζωὴ ἀλλὰ μόνο κατανάλωση. Ἄλλὰ ναρκωτικὰ εἶναι καὶ τὰ κόμματα, οἱ ἰδεολογίες, τὰ πενταετῆ προγράμματα, τὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα, καὶ ἄλλα ποὺ «στερεοῦν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ... καὶ ἀφήνουν τὸν ἄνθρωπο ἔκθετο στὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο». Ἐπομένως, καταλήγει ὁ συγγραφέας, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐναντίον κάθε λογῆς ναρκωτικοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος παράλληλα μὲ τὴ μόλυνση τοῦ πνεύματος, ποὺ θεωρεῖ τὴ φύση ὡς μηχανὴ μὲ στόχο τὴ χρησιμοθηρία, ἐνδιαφέρει τὸ συγγραφέα, ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν καὶ τὰ δύο, ὁ τεχνοκρατικὸς πολιτισμὸς, μὲ τὴν ἀνθρωπολογία καὶ κοσμολογία τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπίσης κοιτάζει καὶ ἐρμηνεύει ὁ συγγραφέας τὰ νεανικὰ κινήματα, ὅπως καὶ τὴν πολιτικὴ τῶν πολιτικῶν ποὺ ἐκπίπτουν ὅταν ἀπωλέσουν τὸ αἶσθημα τοῦ χρέους τους πρὸς τὸν λαό», καὶ γίνονται ἀπλοὶ διαχειριστὲς τῆς ἐξουσίας. Καὶ καταλήγει ὁ συγγραφέας μὲ τὶς σκέψεις του πάνω στὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Φωτίου εἶναι ἕνας τολμηρὸς ἔλεγχος τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ μιὰ ὑποστήριξη τῆς Ὁρθοδοξίας ὡς τὸ μόνο μέσον σωτηρίας. Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πῶς ὁ συγγραφέας μὲ ἀνοιχτὰ μάτια καὶ τόλμη ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα του καὶ συχνότατα γίνεται πειστικὸς.

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Κύπρου Χρυσάνθη: «Το κόκκινο δωμάτιο» Λευκωσία 1989
 Διηγήματα. Εκδόσεις ΕΠΟΚ, σελ. 60

Το βιβλίο του Χρυσάνθη «Το κόκκινο δωμάτιο» εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ 10 διηγήματα διαποτισμένα μὲ πλούσιο συναισθηματισμὸ, προσωπικὰ βιώματα καὶ εκπληκτικὴ αμεσότητα. Ο λόγος τοῦ συγγραφέα πυκνὸς δὲν ἀφήνει τὴ σκέψη νὰ περιπλανηθεῖ σε μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις καὶ ἐξεζητημένα σχήματα λόγου.

Ἀπλὸς καὶ σαφὴς στα νοήματα, μὲ μιὰ αμεσότητα παραδειγματικὴ τοποθετεῖ τὸν ἀναγνώστη στὸν τόπο καὶ χρόνον τῆς ἀφήγησης. Οἱ ἥρωες τοῦ ἀνθρώπινου καὶ παραστατικότετοι συνομιλοῦν μὲ τὸν ἀναγνώστη μὲ μιὰ οικειότητα συγκινητικὴ.

«Το κόκκινο δωμάτιο» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη φιλόξενο καὶ διαυγές, γεμάτο ωραίες εἰκόνες, φωτεινὸ καὶ ζεστὸ δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀνεπὴς παραμονῆς

χωρίς ίχνος πνευματικής κούρασης αλλά και χωρίς θυμοσοφίες και αμπελοσοφίες που συνήθως χρησιμοποιούν μερικοί συγγραφείς για να εντυπωσιάσουν.

Από το πρώτο διήγημα, που δίνει και τον τίτλο του βιβλίου, «Το κόκκινο δωμάτιο» παραθέτω το πιο κάτω απόσπασμα με λίγα σχόλια:

«Είχα απ' τὰ μικρά μου χρόνια τὴ συνήθεια ἅμα στενοχωριόμουν νὰ πέφτω μπρούμυτα καὶ λοξὰ στὸ κρεβάτι καὶ νὰ ἐρευνῶ τὸ χαλί χάμω στὸ πάτωμα. Ἡ μάνα μου ἀπόδιδε αὐτὴν τὴν κατὰ τὰ ἄλλα κακὴ μου συνήθεια σ' ἕνα μεγάλο σπειρὶ μὲ πύο, ποὺ φύτρωσε κάποτε (ἦμουν τριῶν-τεσσάρων χρονῶν) πίσω στὸ κεφάλι μου στὸ ἰνίο, ὅπως ὀνόμασε τὴ θέση ὁ οἰκογενειακὸς μας γιατρός, ἕνας παράξενος τύπος ποὺ κάθε δυὸ φράσεις πετοῦσε στὴ μέση κι ἕνα ἤχηρὸ «παρακαλῶ» σὰ νὰ πιπιλοῦσε καραμέλλα. Ἡ μάνα μου θεωροῦσε τὴ στάση αὐτὴ κακὴ καὶ ἀσεβῆ, γιατί ἔτσι ἔδειχνα τὴν πλάτη μου στὸν οὐρανὸ, ὅπου κατοικεῖ ὁ Θεός, ἐνῶ τὸ σωστὸ καὶ χριστιανικὸ εἶναι νὰ πέφτεις ἀνάσκελα; νὰ κοιτᾶς ἄπάνω καὶ νὰ παρακαλεῖς νοερὰ τὸν Θεὸ νὰ σέ βοηθήσει. Στὸ κάτω-κάτω γι' αὐτὸ ὑπάρχει ὁ θεός: γιὰ νὰ βοηθεῖ.

Τώρα ἦρθα ἀπ' τὸ γιατρὸ ἀναστατωμένος. Ἄνοιξα τὸ παράθυρο, τὸ μόνο ξύπνιο μάτι ποὺ ἀπόμεινε στὸ σπίτι μου. Μπήκε ἕνα ραγδαῖο φῶς σὰν τὰ πρωτοβρόχια τὸ φθινόπωρο, καὶ πραγματικὰ μπάτσισε ὅλα γύρω του, τὰ ζώηρεψε, τοὺς ἔδωσε ζωὴ. Ἔπεσα μπρούμυτα καὶ λοξὰ στὸ κρεβάτι μου κι ἐνῶ μετροῦσα μὲ τὰ μάτια τὰ σχέδια τοῦ χαλιοῦ, συλλογιζόμουν τὴν γνώση τοῦ γιατροῦ.

— Ἄπλωθμένο σύμπλεγμα στὸ κόκκινο δωμάτιο.

Σκηνή ολοζώντανη σαν επανάληψη σκηνῆς κινηματογραφικῆς που ὅλοι ζήσαμε σε κάποια φάση τῆς ζωῆς μας.

Ἡ ψυχολογία, ἡ ιατρική, ὁ οιστρος, τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, ἡ μητρικὴ αγάπη, ἡ προσωπικὴ ἐκμυστήρευση ὅλα μαζί συμπτικνωμένα σε μια παράγραφο.

Σφικτὰ δεμένα λόγος καὶ συναίσθημα, φαντασία καὶ πραγματικότητα, σκέψη καὶ γραφή. Πάντρεμα εικόνας καὶ πλούσιου εσωτερικοῦ κόσμου, μνήμης καὶ παρατηρητικότητας. Προηγείται βέβαια ὁ ἔρωτας με τὴν τέχνη, τὴ δημιουργία καὶ τὴν αγάπη για ἐκφραση.

«Ἀχνιζε τόση ζήλια μέσα του», «... ἡ πορτοκαλιά σαν λιμπιστὴ κοπέλλα, ποὺ σκύβοντας ἔδειχνε τὰ μεριά της», εἶναι φράσεις που αποτυπώνονται στὴ μνήμη του ἀναγνώστη καὶ προκαλοῦν τὴ σκέψη ὅτι ἡ ἐλληνικὴ γλώσσα εἶναι ἀστείρευτη καὶ ἀπέραντη καὶ δίνει πάντοτε τὴν ευκαιρία σ' ἀνθρώπους που τὴν ἀγαποῦν νὰ δημιουργοῦν μαζί τῆς ἔργα. Ἐνας τέτοιος ἐραστής τῆς γλώσσας καὶ συνδημιουργὸς τῆς, εἶναι ἀναμφίβολα ὁ Κύπρος Χρυσάνθης.

ΣΙΜΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

Κ. ΜΗΤΣΑΚΗ: «Ο ποιητής Κυπρος Χρυσάνθης» Η συμβολή του Κύπρου στη Νεοελληνική Λογοτεχνία - Λευκωσία, 1990

Κυκλοφόρησε αυτές τις μέρες μια νέα έκδοση του Ε.Π.Ο.Κ. με χορηγία του φίλου των γραμμάτων κ. Μιχαλάκη Κυθραιώτη υπέρ του «Ελληνισμού της Κύπρου» με τίτλο «Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης» - Η συμβολή της Κύπρου στην Νεοελληνική Λογοτεχνία.

Συγγραφέας του βιβλίου είναι ο γνωστός καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μητσάκης. Τα περιεχόμενα του είναι χωρισμένα σε δύο μέρη: Το πρώτο αποτελείται από το κείμενο της ομιλίας με θέμα τον ποιητή Κ. Χρυσάνθη που έγινε από τον καθηγητή Κ. Μητσάκη στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά την ημερίδα Κυπριακής Λογοτεχνίας την 1η Ιουνίου 1989.

Το δεύτερο μέρος είναι μια εκλεκτή επιλογή από τους τόμους «Λυρικός Λόγος» Α' και Β' του Κ. Χρυσάνθη.

Ο καθηγητής κ. Μητσάκης παρουσιάζεται πολύ καλός γνώστης του λογοτεχνικού έργου του Χρυσάνθη. Αρχίζει το κείμενο του με μια αδρομερή αναφορά: «Ο Κύπρος Χρυσάνθης είναι το δίχως άλλο μια πολύ ενδιαφέρουσα προσωπικότητα των κυπριακών γραμμάτων. Εδώ και μισόν αιώνα αναπτύσσει μια πολύπλευρη λογοτεχνική δραστηριότητα σε πολλά είδη του έντεχνου λόγου: ποίηση, πεζογραφία (διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα), θέατρο, κριτική, μελέτη, κλπ.

Εάν κανείς ήθελε, ακολουθώντας τις συμβατικές σχηματοποιήσεις, να εντάξει τον Χρυσάνθη σε κάποια λογοτεχνική γενιά, τότε θα έπρεπε να τον θεωρήσει ως ένα αντιπρόσωπο της γενιάς του 1930 στην περιφέρεια του Ελληνισμού, στην Κύπρο. Η πρώτη του μάλιστα εμφάνιση στα κυπριακά γράμματα (1932) συμπίπτει με την εποχή που οι νέοι τότε συγγραφείς είχαν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι αποτελούν κάτι το ξεχωριστό στο χώρο της ελληνικής λογοτεχνίας»

Στη συνέχεια ο κ. Μητσάκης κάνει μια λεπτομερή ανάλυση του ποιητικού έργου του Κ. Χρυσάνθη από την εποχή της εμφάνισης του στα γράμματα. Επεξηγεί τα διάφορα σχήματα του ποιητικού του λόγου και παρουσιάζει δείγματα γραφής από το ευρύ συνθετικό του έργο.

Σε όλη αυτή τη διαδρομή ο συγγραφέας παρουσιάζεται βαθύς γνώστης των πλούσιων και εκτεταμένων έργων του ποιητή και οι παρατηρήσεις του προχωρούν μέχρι την ποικιλία των διαφόρων μορφών της ποίησης (σονέτο, μπαλλάντα) με πηγές έμπνευσης έργων ζωγραφικής και μουσικής. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά ότι «ο Χρυσάνθης είναι ο μόνος Έλληνας ποιητής, ο οποίος, μετά τον Ελύτη, πρόσεξε τις εκφραστικές πιθανότητες που προσφέρουν οι φόρμες της βυζαντινής υμνογραφίας.»

Άλλο είδος αναφοράς στην ποίηση του Χρυσάνθη είναι το Χορικό και το Θέατρο (μονόπρακτα και τρίπρακτα, κάποια με πρόθεση «θεατρόμορφης ποίησης».

Στη συνέχεια της μελέτης για τον Χρυσάνθη ο κ. Μητσάκης αναφέρεται και στο μεγάλο πεζογραφικό του έργο με θεματογραφία από το ιστορικό παρελθό μέχρι τα σύγχρονα πραγματικά γεγονότα του νησιού μας ξέχωρα από τα πεζά του κείμενα «τρυφερότητας και ευαισθησίας», της ενασχόλησης του με την κριτική, το πλούσιο

παιδικό λογοτεχνικό του έργο, τη συγγραφή επιστημονικών μονογραφιών, τη «Δημώδη Ιατρική της Κύπρου» και τη μεταφραστική του δραστηριότητα.

Αν και η πρόθεση του συγγραφέα ήτο να παρουσιάσει τον «Ποιητή Κύπρο Χρυσάνθη», ίσως μια παράλειψη να είναι η μη αναφορά στη σημαντική λαογραφική του εργασία, που συμβάλλει με την έρευνα και το περιεχόμενο της στη συντήρηση και ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας της Κύπρου. Θα ήθελα να προσθέσω επίσης ότι χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως ο Χρυσάνθης, κυρίως στο πολύπλευρο ποιητικό και πεζογραφικό του έργο, δε χάνει την ευκαιρία να κάμνει με γνώση και τέχνη σωστή χρήση θεμάτων, στοιχείων, λέξεων, φράσεων κλπ. από τις ανεξέλεγκτες λαογραφικές πηγές.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου προσφέρεται μια πλούσια επιλογή από τους τομείς Α' και Β' του «Λυρικού Λόγου» του Χρυσάνθη. Ξεκινά από τη ποιητική συλλογή *Επιλόχια* (1951) και καταλήγει στα *Μικρά Μυθολόγια* (1985).

Τα ποιήματα που παρουσιάζονται αποτελούν ένα καθρέφτη της ποιητικής παραγωγής του ποιητή, που τον αντιπροσωπεύουν επάξια.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να τονίσω ότι η πρωτοβουλία του καθηγητή κ. Κ. Μητσάκη να μελετήσει το συγγραφικό έργο ενός Κυπρίου πνευματικού εργάτη και να παρουσιάσει στην Ελληνική πρωτεύουσα αποτελεί μια πράξη σημαντική και επαινητή.

Γιατί είναι μια σοβαρή προσπάθεια να συμβάλει στην προσέγγιση και γνωριμία από την Ελλαδική πνευματική στρατιά της Κυπριακής Λογοτεχνίας και των άξιων δημιουργών της.

Είναι στ' αλήθεια, γεγονός ότι εκτός από μερικά δείγματα που αραιά παρουσιάζονται στον Ελλαδικό πνευματικό χώρο (περιοδικά, εφημερίδες, ραδιοφωνο, τηλεόραση, το σπίτι της Κύπρου, η λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου δε βρίσκει συχνά παρόμοιες ευκαιρίες για να προβάλλεται και - πιο - πολύ - να «κυκλοφορεί στην Ελλάδα»

Ίσως κάποια ούθηση - μεθοδική και ποιοτική - να διερεθίσει η αναμενόμενη τηλεοπτική και ραδιοφωνική σύνδεση Κύπρου - Ελλάδας.

ΙΑΚ ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

«Σημερινή», 4 Οκτ. 1990

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πόρφυρας (Κέρκυρα), Δαυλός (Αθήνα), Ευθύνη (Αθήνα), Νέα Εποχή (Λευκωσία), Νέα Σκέψη (Αθήνα), Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη), Σμύρνα (Νέα Σμύρνη), Εμβόλιμον (Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας), Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη), Soviet Literature (Μόσχα), Το Περιοδικό (Λευκωσία), Ενδοσκοπήση (Λευκωσία), Ελληνικός Αστήρ (Ιωάννινα), Υγεία (Λευκωσία)

νέο

Baygon[®] spray

**Καταριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης**

Είναι πολύ
αποτελεσματικό
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Κατσαρίδες,
μυρμήγκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.

Bayer

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το OZON

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

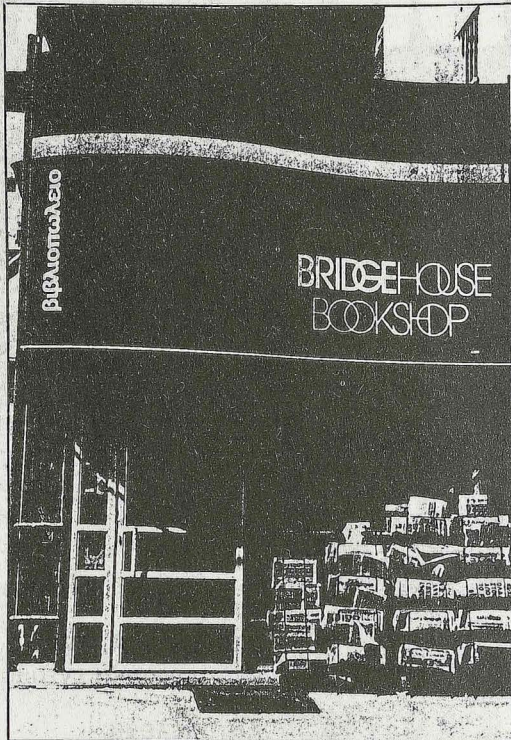
Εισαγωγείς — Διανομείς:

Κώστας Χριστοδούλου & Σία
Θ. Θεοδότη 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

Από το **BRIDGEHOUSE**

ΑΠΟ ΤΙΣ
ΜΕΓΑ-
ΛΥΤΕΡΕΣ
ΣΥΛΛΟΓΕΣ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΓΙΑ ΟΛΑ
ΤΑ
ΘΕΜΑΤΑ-
ΟΛΕΣ ΤΙΣ
ΗΛΙΚΙΕΣ

ΓΡΑΦΙΚΗ
ΥΛΗ
ΚΑΙ
ΣΧΟΛΙΚΑ
ΕΙΔΗ
ΣΕ
ΠΛΟΥΣΙΟ-
ΤΑΤΗ
ΠΟΙΚΙΛΙΑ

**ΠΡΟΠΑΝΤΟΣ ΟΜΩΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ
ΜΕ ΠΡΟΘΥΜΙΑ ΚΑΙ ΧΑΜΟΓΕΛΟ**

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ BRIDGEHOUSE
ΓΩΝΙΑ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΓΡΪΒΑ ΔΙΓΕΝΗ
Τηλ. 443297 Τ.Κ. 4527 — ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ - Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΑΤΑΦΥΓΗ

**ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ**

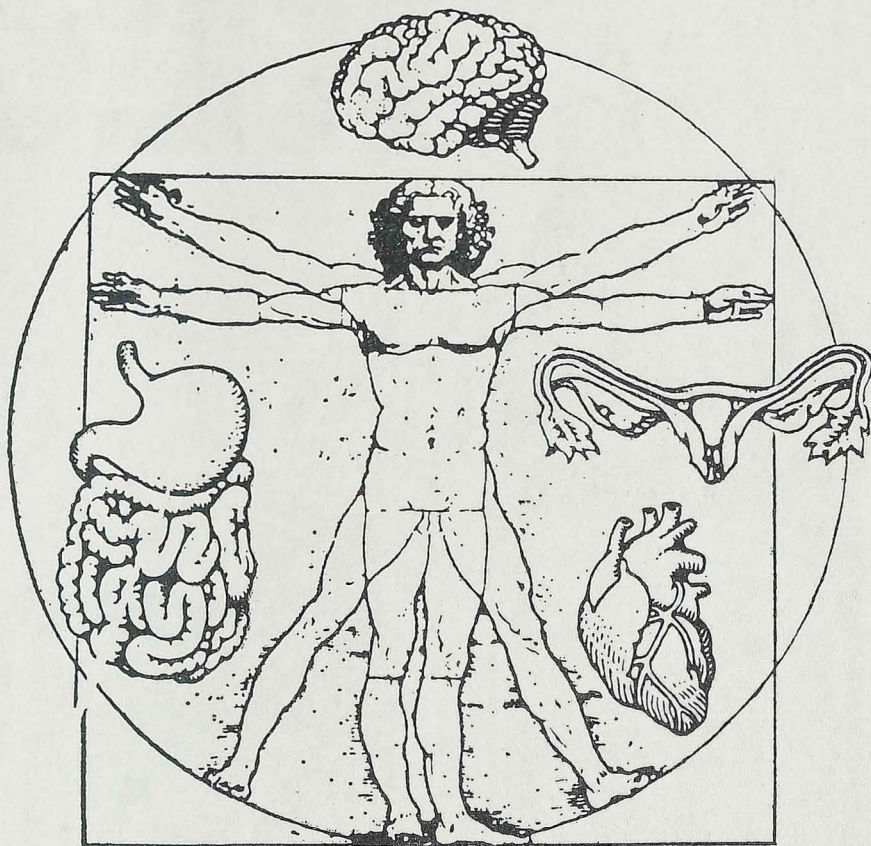
**Νέσρχος Κληρίδης, ένας δάσκαλος από τόν Άγρό (μυθιστορηματική βιογραφία)
Παιδικά Παθήματα (παιδικό πεζογράφημα)**

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

η μπύρα σας...

